

บัญญัติชาตก

ประชุมนิทานเก่าในประเทศไทยตั้งแต่โบราณ ๕๐ เรื่อง

ภาค ๒๑

สุวรรณกัจจณปชาตก

พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ

นายพันตำรวจเอก พระชนนีนฤเบศร (บุญ นกแก้ว)

เมื่อปีมะเส็ง พ.ศ. ๒๔๗๒

พิมพ์ที่โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร 17/06/2564

คำนำ

ในงานศพนายพันตำรวจเอก พระธรรณฤเบศร์ (ขุน นกแก้ว) ซึ่งจะได้รับพระราชทานเพลิงในเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๔๗๒ นั้น เจ้าภาพมีความประสงค์ใคร่จะพิมพ์หนังสือเป็นที่ระลึกในงานนั้นสักเรื่อง ๑ ได้มอบฉันทะให้นายขนนาค นกแก้ว มาแจ้งความยังราชบัณฑิตยสภา ขอให้ช่วยเลือกหนังสือและจัดการพิมพ์ให้ กรรมการได้เลือกเรื่อง บัญญาสาตกให้พิมพ์ ด้วยเป็นหนังสือซึ่งกรรมการมุ่งหมายจะให้ มีบริบูรณ์ในวรรณคดีของไทย อันโลมเข้าในนิบาตสาตกอันพิมพ์ขึ้น โดยพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระธรรณฤเบศร์ ขุน ผู้มรณะเป็นผู้ ซึ่งข้าพเจ้าได้ ค้นเคยชอบพอ นับว่าเป็นมิตรมาช้านาน เรื่องประวัติของพระธรรณฤเบศร์เจ้าภาพ ได้จัดส่งมาพิมพ์ไว้ส่วนหนึ่งต่างหากแล้ว แต่มีเรื่องพิเศษอันมิได้ปรากฏในประวัติที่ส่งมา ข้าพเจ้าได้ทราบและได้เคยเรียบเรียงไว้ ในที่อื่น เห็นควรจะเก็บความมาพิมพ์ไว้ประกอบประวัติกาลของพระธรรณฤเบศร์ด้วย คือ ในรัชกาลที่ ๓ เมื่อยชวศ พ.ศ. ๒๓๗๑ ตรงกับ คฤศตศักราช ๑๘๑๘ พวกมิชชันนารีอเมริกันเข้ามาตั้งในกรุงเทพฯ เป็นที่แรก อันเป็นที่เหตุที่ไทยจะได้เรียนภาษาอังกฤษเป็นเดิมมา ด้วยลัทธิของพวกมิชชันนารีอเมริกันนั้นไม่ได้ตั้งตัวเป็นสมณะเหมือนพวกบาทหลวง วางตนเป็นแต่เพียงมิตรสหาย ใช้การสงเคราะห์เป็นที่เห็นว่า ช่วยรักษาโรคและช่วยบอกกล่าวสั่งสอนวิชาการศึกษาต่าง ๆ ให้แก่ผู้อื่น แต่

ความมุ่งหมายที่เป็นสำคัญของพวกเขาชั้นนารีอเมริกันนั้นจะฝึกสอน
 วิชาการศึกษาอย่างใด ๆ ให้เป็นแต่ทางที่จะสูงขึ้นไปให้เขารัดเข็ญที่สุด เด็ดที่
 เข้าเป็นนักเรียนถึงแม้จะเข้าไปโดยประสงค์จะเล่าเรียนเพียงวิชาการศึกษา ก็
 ต้องศึกษาคติทางศาสนาทุกศักราช และปฏิบัติตามนิยมของ
 ครูบาอาจารย์ ซึ่งใช้ เป็นหลักสูตรของ โรงเรียนนั้นด้วย

ในสมัยนั้นผู้ มีสติปัญญาที่เป็นชั้นสูงอยู่ในประเทศนี้แลเห็นอยู่
 แล้วว่าการสมาคมซึ่งเกี่ยวข้องกับฝรั่งต่างประเทศคงจะต้องมีขงชนกว่า
 แต่ก่อน และภาษาอังกฤษจะเป็นภาษาสำคัญ ทางประเทศตะวันออกนี้
 มีเจ้านายบางพระองค์และข้าราชการบางคนปรารถนาจะศึกษาวิชาการศึกษา
 และขนบธรรมเนียมของฝรั่ง และจะเล่าเรียนให้รู้ภาษาอังกฤษ จึง
 พยายามเล่าเรียนศึกษากับพวกมิชชันนารีอเมริกันตั้งแต่เมื่อในรัชกาล
 ที่ ๓ ที่สำคัญคือพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เวลานั้นยังทรง
 ผนวชเป็นพระราชาคณะอยู่พระองค์ ๑ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร
 เจ้าอยู่หัว เวลานั้นยังเป็นเจ้าฟ้ากรมขุนอิศเรศรังสรรค์พระองค์ ๑
 สมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ เวลานั้นยังเป็นหลวงสิทธิินายเวร
 มหาศาลแล้วได้เลื่อนเป็นจันไวยวรรณาองค์ ๑ แต่สมเด็จพระยา
 ราชวรินทร์แต่พอพูดอังกฤษได้บ้าง ไม่เชี่ยวชาญเหมือนพระบาทสมเด็จพระ
 จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรเจ้าอยู่หัว แต่
 ท่านทั้ง ๓ ทักถ้าวมาการศึกษาได้ความรู้การฝรั่งต่างประเทศ ทนได้ใช้
 วิชาช่วยราชการมาแต่ในรัชกาลที่ ๓

ไทยที่ศึกษาวิชาความรู้กับมิชชันนารีอเมริกัน เมื่อในรัชกาล
 ที่ ๓ ยังมอกแต่ไปเรียนวิชาทางอื่น เช่นกรมหลวงวงศาธิราชสนิท
 ทรงกำกับกรมหมอยู่ในเวลานั้น ทรงศึกษาวิชาแพทย์ฝรั่งได้
 ประกาศนียบัตรถวายเป็นพระเกียรติยศจากมหาวิทยาลัยแห่ง ๑ ใน
 ประเทศอเมริกา กรมหลวงมหิศวรินทรามเรศร์อีกพระองค์ ๑ ว่าทรง
 ศึกษาการช่างฝรั่ง แต่จะทรงศึกษากับใครและทรงสามารถเพียงใด
 หาทราบไม่ ยังนายโหมต อมาตยกุล ที่ได้เป็นพระยากระสาปนกิจ
 โภคผลในรัชกาลที่ ๕ อีกคน ๑ ได้ศึกษาเรื่องเครื่องจักรและวิชา
 ประสมธาตุจากพวกมิชชันนารีอเมริกัน และหัดขับเรือจากภาคหลวง
 หลุยเซียนอกฝรั่งเศส แต่เมื่อยังถ่ายด้วยแผ่นดินเงิน เป็นผู้เรียนวิชาฝรั่ง
 มีชื่อเสียงมาจนวนรัชกาลที่ ๕ แต่ผู้ที่เรียนวิชาช่างไม่สู้เอาใจใส่ใน
 ทางภาษาจึงไม่มีใครรู้ภาษา

ผู้ที่เล่าเรียนภาษาอังกฤษในเมืองไทยเมื่อในรัชกาลที่ ๓ นอก
 จากพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวกับพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้า
 เจ้าอยู่หัว มีปรากฏอีกแต่ ๒ คน คือหม่อมราโชทัย (กระต่าย)
 ซึ่งได้เป็นตำแหน่งล่ามไปเมืองอังกฤษกับพระยามนตรีสุริยวงศ์ (ชุ่ม
 บุณนาค) เมื่อทูตไปคราวแรก ในปีมะเส็ง พ.ศ. ๒๔๐๐ คน ๑ อีกคน ๑
 ชื่อนายทิด เป็นมหาดเล็กข้าหลวงเดิมในพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้า
 เจ้าอยู่หัวได้ฝึกหัดวิชาเดินเรือ และเรียนรู้อังกฤษ ฝรั่งเรียกว่า
 “ กัปตันทิด ” ต่อมาในรัชกาลที่ ๔ ได้เป็นที่ขุนปริชาชาญสมุท และ
 ได้เป็นล่ามของจมนมนเทยรพทกษัตริย์ทูตไปเมืองอังกฤษด้วย ต่อมาได้

เป็นทหหลวงสรวิเศษ เป็นครูสอนภาษาอังกฤษแก่พระเจ้าลูกเธอใน
 พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว อยู่มากในรัชชกาลที่ ๕ ไทยที่
 เรียนรภาษาอังกฤษในเมืองไทยในรัชชกาลที่ ๓ มีแต่ ๔ คนตั้งกล่าว
 มานี้ ยังมีไทยที่ได้ออกไปเล่าเรียนถึงยุโรปเมื่อในรัชชกาลที่ ๓ อีกคน ๑
 ชื่อนายฉน เป็นคนทสมเด็จพระยาฯ เลียงมา เห็นว่าฉลาดเฉลียว
 จึงฝากกัปตันเรืออังกฤษออกไปฝึกหัดวิชาเดินเรือกำปั่น ได้ไปเรียน
 อยู่ในเมืองอังกฤษ จนได้ประกาศนียบัตรเดินเรือทะเลได้แล้วจึงกลับมา
 (เข้าใจว่าเมื่อในรัชชกาลที่ ๔) ได้เป็นทชจนจรเงินทะเล และได้เป็น
 ล้ามของพระยามนตรีศรีวิวงศ เมื่อไปเป็นราชทตควย ต่อถึงรัชชกาล
 ที่ ๕ ได้เป็นหลวงชลธารพินิจัย ตำแหน่งเจ้ากรมคลอง แล้วเลื่อน
 เป็นพระชลธารพินิจัย

ถึงรัชชกาลที่ ๔ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็น
 พระราชธรรมาธิการเล่าเรียนภาษาฝรั่ง มาแต่แรกเสด็จเถลิงถวัลยราช
 สมบัติ ผู้ที่เล่าเรียนต่อมาในรัชชกาลที่ ๔ ได้ศึกษาทราบภาษาฝรั่ง
 มาเป็นกำลังรับราชการสืบ ๆ มาหลายนาย มีกันว่า พระยาสารสิน
 สวามิภักดิ์ (หม่อมเทียนฮ) และพระธรรณฤเบศร์นเป็นต้น

กรมการราชบัณฑิตยสภา ขอนโมทนาในกศลขณวราศัททกษิณา
 นุปทาน ซึ่งเจ้าภาพงานศพ พระธรรณฤเบศร์ ได้บำเพ็ญเป็นนิตตทานมัย
 ้วยความมกตัญญูกตเวที และที่ได้พิมพ์หนังสือเรื่องนให้แพร่หลาย

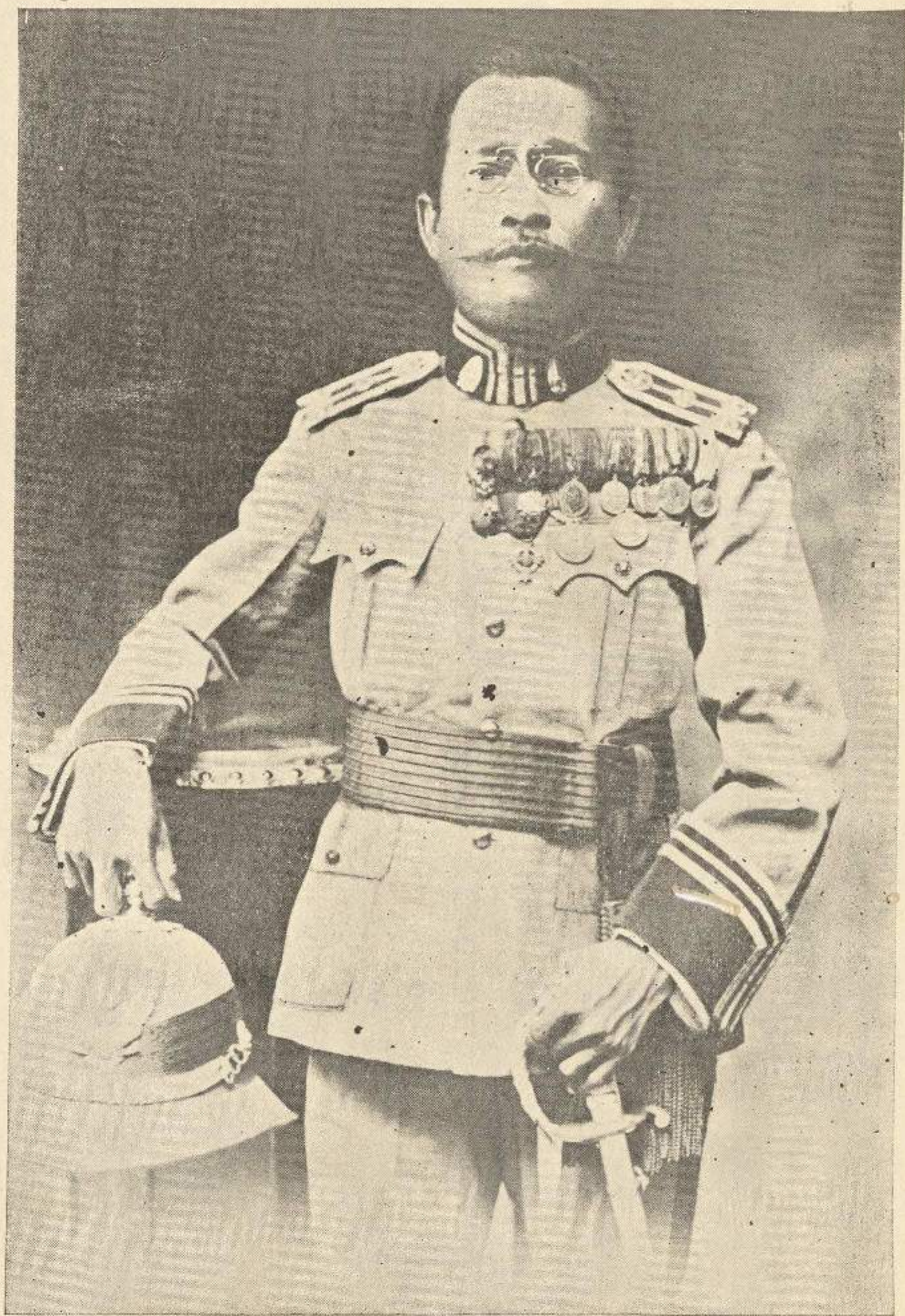
ตั้ง ๒๖ พฤษภาคม

นายกกรมการราชบัณฑิตยสภา

วันที่ ๑๘ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๒

TUDC

17 06 2564

TUDC 17/06/2564
นายพันตำรวจเอก พระชนนฤเบศร์ (บุญ นกแก้ว)

พ.ศ. ๒๓๙๘-๒๔๖๘

ประวัติ

นายพันตำรวจเอก พระชนนฤเบศร์ (บุน นกแก้ว)

กำเนิด

นายพันตำรวจเอก พระชนนฤเบศร์ (บุน นกแก้ว) จ.ม.บ.ช.,
ร.จ.ม., ๑ ล.๑ เกิดวันจันทร์ ขึ้น ๖ ค่ำ เดือน ๗ จุลศักราช ๑๒๓๗
ตรงกับวันที่ ๒๑ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๓๙๘ ที่ตำบลบางป่า อำเภอเมือง
จังหวัดราชบุรี นามบิดา นกแก้ว นามมารดา เล็ก

การศึกษาและคุณวุฒิ

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๖ อายุ ๘ ขวบ ได้เข้าเรียนหนังสืออังกฤษหนังสือ
ไทยและคำนวณ ที่โรงเรียนครูอเมริกันสำหรับ (กรุงเทพมหานครเตรียม
วิทยาลัย) ซึ่งอยู่นอกเขตหลักสี่ของโรงเรียนบริบูรณ์ สอบไล่ได้
ประกาศนียบัตร มีความชำนาญในภาษาและหนังสืออังกฤษ ภาษาเขมร
มอญ จีนชกเกียน จีนแต้จิ๋ว จีนไหหลำ ส่วนภาษาจีนอื่น ๆ กับภาษา
ญวน พระมาก็พอพูดได้เหมือนกัน

ลำดับอาชีพ

๑ เป็นครูที่โรงเรียนครูอเมริกันสำหรับ (กรุงเทพมหานครเตรียม
วิทยาลัย) แล้วลาออก

๒ เป็นเสมียนห้างมิสเตอร์คัลลา (แอ็งโกลสยามคอปอเรชั่นที่
ลิมิตเต็ด) แล้วลาออก

๓ เป็นเสมียนโรงเลื่อยจักรมีคเตอร์ชอร์ (ตั้งอยู่ถนนสีลม เลิก
ล้มไปนานแล้ว) แล้วลาออก

๔ เป็นสารวัตรแขวงกรมกองตระเวร (กรมตำรวจนครบาล) รัย
ราชการฉลองพระเดชพระคุณเป็นลำดับมา

ลำดับตำแหน่งและยศ

- ๑ วันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๓๖ เป็น สารวัตรแขวง
- ๒ " ๑ มิถุนายน " ๒๔๓๗ " สารวัตรใหญ่
- ๓ " ๒ กันยายน " ๒๔๔๕ " ปลัดกรม (ผู้กำกับการ)
- ๔ " ๑ ธันวาคม " ๒๔๕๐ " เจ้ากรม (ผู้บังคับการ)
- ๕ " ๓ มิถุนายน " ๒๔๕๘ " นายพันตำรวจเอก

ลำดับประทวนและสัญญาบัตร

- ๑ วันที่ ๑๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๓๖ ได้รับพระทานประทวนเสนาบดี
เป็น สารวัตรแขวง
- ๒ วันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๔๐ ได้รับพระราชทานสัญญาบัตร
เป็นหลวงอนันต์มุนิกิจ
- ๓ วันที่ ๑๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๔๔ ได้รับพระราชทานสัญญาบัตร
เป็นหลวงอิทธิเดช
- ๔ วันที่ ๓๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๖ ได้รับพระราชทานสัญญาบัตร
เป็นพระอิทธิเดช

ลำดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์

- ๑ วันที่ ๒๒ กันยายน พ.ศ. ๒๔๔๓ ได้รับพระราชทานมงกุฎสยาม
ชั้นที่ ๕ เขมัญจมาภรณ์

- ๒ วันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๓ ได้รับพระราชทานช่างเผือก
ชั้นที่ ๕ เบญจมาภรณ์
- ๓ พ.ศ. ๒๔๕๔ ได้รับพระราชทานมงกุฎสยาม ชั้นที่ ๔ จตุร
ภรณ์

ลำดับเหรียญ

- ๑ วันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๓๖ ได้รับพระราชทานเหรียญ
รัชฎาภิเศก
- ๒ พ.ศ. ๒๔๔๐ ได้รับพระราชทานเหรียญ ประพาศยุโรป
- ๓ วันที่ ๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๔๖ ได้รับพระราชทานเหรียญ
ทวีธาภิเศก
- ๔ วันที่ ๓๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๐ ได้รับพระราชทานเหรียญ
รัชมงคล
- ๕ พ.ศ. ๒๔๕๑ ได้รับพระราชทานเหรียญ รัชมงคลาภิเศก
กาไหล่ทอง
- ๖ พ.ศ. ๒๔๕๔ ได้รับพระราชทานเหรียญ บรมราชาภิเศก
รัชกาลที่ ๖
- ๗ วันที่ ๑๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๕๗ ได้รับพระราชทานเหรียญ
จักรมาลา

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ต่างประเทศ

- วันที่ ๒๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๕๓ ได้รับตรา เฮอร์เคียนส์ต์เกอร์นซ์
ชั้นที่ ๑ ของดยุกโยฮันอนเบรกท์ ประเทศเยอรมนี

ลำดับความชอบในราชการ

๑ พ.ศ. ๒๔๓๖ ได้เอาใจใส่ตรวจตรารักษาหน้าที่และสืบจับโจรผู้ร้าย ได้รับเงินเดือนเพิ่มเป็นพิเศษอีกเดือนละ ๒๐ บาท

๒ พ.ศ. ๒๔๓๗ ได้เอาใจใส่ตรวจตราหน้าที่ราชการเรียบร้อยดี และหมั่นสืบสวนจับโจรผู้ร้าย ได้รับรางวัลพิเศษเป็นเงิน ๓ ชั่ง และได้เลื่อนตำแหน่งเป็นสารวัตรใหญ่ด้วย

๓ พ.ศ. ๒๔๕๔ ได้ไปช่วยค้ำเพลิงในพระบรมมหาราชวัง

ลำดับราชการพิเศษ

๑ พ.ศ. ๒๔๓๖ กรมกองตระเวน (กรมตำรวจนครบาล) มีประสงค์จะตั้งโรงพักกองตระเวนบางคอแหลม (สถานที่ตำรวจนครบาลบางคอแหลม) จึงตั้งให้เป็นผู้จัดการ ได้จัดการซื้อและสร้างสิ้นเงินประมาณ ๒๓ ชั่ง ทำอยู่ประมาณ ๒ เดือน

๒ พ.ศ. ๒๔๓๗ กรมกองตระเวน (กรมตำรวจนครบาล) ตั้งให้เป็นผู้หน้าไปสืบจับโจรผู้ร้าย ปล้นบ้านเรือนราษฎรที่จังหวัดพระประแดง กับจังหวัดสมุทรปราการ ได้ไปตั้งกองสืบจับอยู่ประมาณ ๑๕ วัน จึงแล้วเสร็จ

๓ พ.ศ. ๒๔๓๘ กรมกองตระเวน (กรมตำรวจนครบาล) ตั้งให้เป็นผู้หน้าไปปราบพวกจีน ในเรือกลไฟบรรทุกคนโดยสามมิเซอ กภาพโรค ซึ่งไม่ยอมขึ้นที่เกาะไผ่และจะฆ่ากัปตันเรือแล่นนายแพทย์ ได้ไประงับปราบปรามอยู่ประมาณ ๗ วัน จึงเรียบร้อย

๔ พ.ศ. ๒๔๔๕ กรมกองตระเวน (กรมตำรวจนครบาล) ตั้ง
ให้เป็นหัวหน้าไปจับโจรผู้ร้าย ที่ปล้นย่อนปากคลองลำโรง จับได้ทั้งหมด
ทั้ง ๓ ราย ไปได้ทั้งกองจับอยู่ประมาณ ๓ เดือน จึงแล้วเสร็จ

๕ พ.ศ. ๒๔๕๓ กรมกองตระเวน (กรมตำรวจนครบาล) ตั้ง
ให้ประจำคฤก โยฮันอินเบรกท์ จนกลับจากประเทศสยาม

๖ พ.ศ. ๒๔๕๔ กรมกองตระเวน (กรมตำรวจนครบาล) ตั้งให้
ประจำแคว้นคฤก มอริส วลาติมโรวิส เจ้ารัสเซีย ซึ่งเป็นผู้แทน
สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชกรุงรัสเซีย เข้ามาเมื่อครั้งงานพระราชพิธีบรม
ราชาภิเษก จนกลับจากประเทศสยาม

ลำดับการย้ายเปลี่ยนท้องที่

๑ เป็นสารวัตรแขวง โรงพักกองตระเวนบางคอแหลม (สารวัตร
แขวงคนแรกของสถานีตำรวจนครบาลบางคอแหลม)

๒ เป็นสารวัตรใหญ่ กองตระเวนสายลำน้ำ (ตำรวจนครบาลที่ ๔
สายลำน้ำ)

๓ เป็นสารวัตรใหญ่ ประจำกรมกองตระเวน (กรมตำรวจนครบาล)

๔ เป็นสารวัตรใหญ่ กองตระเวนสายลำน้ำ (ตำรวจนครบาลที่ ๔
สายลำน้ำ)

๕ เป็นสารวัตรใหญ่ กองตระเวนสายรถไฟ

๖ เป็นปลัดกรมกองตระเวนฝั่งขวา (ตำรวจนครบาลที่ ๑ สาย
พระราชวัง)

๗ เป็นปลัดกรมกองตระเวนฝั่งซ้าย (ตำรวจนครบาลที่ ๕-๖)
ทุ่งหวัดธนบุรี)

๘ เป็นปลัดกรมกองตระเวนสายกลาง (ตำรวจนครบาลที่ ๒ สายกุสิต)

๙ ทำการแทนเจ้ากรมกองตระเวนกองใต้ (ตำรวจภูธรจังหวัด พระประแดง สมุทรปราการ มินบุรี)

๑๐ ทำการแทนเจ้ากรมกองตระเวนกองเหนือ (ตำรวจภูธรจังหวัด นนทบุรี ประทุมธานี ฉะเชิงชบุรี)

๑๑ เป็นเจ้ากรมกองตระเวน สายลำน้ำ (ผู้บังคับการตำรวจนครบาลที่ ๕ สายลำน้ำ)

๑๒ เป็นเจ้ากรมกองตระเวนตรวจทั่วไป

๑๓ เป็นเจ้ากรมกองตระเวน สายลำน้ำ (ผู้บังคับการตำรวจนครบาลที่ ๕ สายลำน้ำ)

๑๔ เป็นเจ้ากรมกองตระเวนแผนกเงิน

๑๕ เป็นเจ้ากรมกองสารบรรณ กรมตำรวจภูธร

วันออกจากประจำการ

วัน ๑๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๘ อายุ ๖๒ ปี รัชพระราชทาน
เขยบ้านาญ

วันทำการสมรสและบุตร ธิดา

ทำการสมรสกับ อัมภา ธรรมิณีบุตร เมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๒๘ มีบุตรและธิดา ๓๐ คน คือ—

๑ นางชาญบุรีรักษ์ (ลำควน อุกกานนท์)

๒ นางกระสาปนพิภาคย์ (สารภี สวาวัส)

ฦ

- ๓ ชายยังไม่มีชื่อ (ถึงแก่กรรม)
- ๔ นางสาวพิบูล นกแก้ว (ถึงแก่กรรม)
- ๕ นายขุนนาก นกแก้ว
- ๖ นางผจญใจพรอค (บุญมี เหตุีสุต)
- ๗ นางสุจิตร์ อโรกุล
- ๘ นายร้อยตำรวจตรี สุทธิ นกแก้ว
- ๙ นายประพิมพ์ นกแก้ว
- ๓๐ ชายยังไม่มีชื่อ (ถึงแก่กรรม)

วันถึงแก่กรรม

ป่วยเป็นโรคชรา ถึงแก่กรรม วันที่ ๑๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๘

เวลา ๐๗,๓๘ นาฬิกา อายุ ๗๒ ปี

คำอธิบาย

อินหนังสือขุณยสาตกน คือประชุมนิทานเก่าแก่ที่เล่ากันใน
เมืองไทยแต่โบราณ ๕๐ เรื่อง (๑) พระสงฆ์ชาวเขมรใหม่รวบรวมแต่งเป็น
ซากกไว้ ในภาษาบาลี เมื่อพระพุทธศักราชประมาณราวในระหว่าง ๒๐๐๐
จนถึง ๒๒๐๐ ปี อินเป็นสมัยเมื่อพระสงฆ์ชาวประเทศนี้พากันไป
เล่าเรียนมาแต่ลังกาทวีป มีความรู้ภาษามคธแตกฉาน เขาแยกอย่าง
ของพระภิกษุสงฆ์ในลังกาทวีปมาแต่งหนังสือเป็นภาษามคธขึ้น ในบ้าน
เมืองของตน แต่งเป็นอย่างอรรถกถาธรรมาธิบาย เช่นคัมภีร์มงคลสูตร
ทปนเป็นต้นบ้าง แต่งเป็นเรื่องสาสนประวัติ เช่นคัมภีร์ชินกาลมาลินี
เป็นต้น ตามอย่างเรื่องมหาวงศ์พงศาวดารลังกาบ้าง แต่งเป็นซากก
เช่นเรื่องขุณยสาตกนเอาอย่างนิบาตซากกบ้าง โดยเจตนาจะบำรุง

(๑) หนังสือขุณยสาตกนตามที่ได้ตรวจฉบับ มีลักษณะแตกต่างกันเป็น
๒ อย่าง อย่างหนึ่งเรียกว่า “ขุณยสาตกฉบับปลาย” แต่ไม่ปรากฏว่ามี “ต้นต้น”
อีกอย่างหนึ่งเรียกว่า “ขุณยสาตกปฐมภาค (คือภาคแรก)” คัมภีร์ ๑
“ขุณยสาตกปัจฉิมภาค (คือภาคหลัง)” คัมภีร์ ๑ ขุณยสาตกฉบับปลายมีอยู่
คาดค้นทั่วไป แต่ขุณยสาตกปฐมภาคกับปัจฉิมภาคนั้นหาฉบับยาก แต่แรกอ่านดู
เข้าใจว่าขุณยสาตกฉบับปลายกับขุณยสาตกปัจฉิมภาคเป็นคัมภีร์เดียวกัน ครั้นตรวจ
สอบกันเข้าหาเป็นเช่นนั้นไม่ขุณยสาตกฉบับปลายกลับตรงกันกับขุณยสาตกปฐมภาค
ไปจบคัมภีร์เพียง ๕๐ นิทาน จึงสันนิษฐานว่าคงเป็นด้วยชั้นเดิมผู้แต่งขุณยสาตก
ฉบับปลายมุ่งหมายจะให้อนุโลมเข้าในขุณยสาตนีบาต ภายหลังมีผู้แต่งนิทานเพิ่มเข้าอีก
๑๔ เรื่อง และมุ่งหมายจะให้ป็นหนังสือส่วนหนึ่งต่างหาก ไม่อนุโลมเข้าในนิบาต
จึงเปลี่ยนชื่อขุณยสาตกฉบับปลายเป็นขุณยสาตกปฐมภาค ส่วนที่แต่งเติมเข้าใหม่
เรียกว่าขุณยสาตกปัจฉิมภาค.

พระนิจรรณการ

17/06/2564

พระศาสนาให้ถาวร และจะให้หนังสือซึ่งแต่งนั้นเป็นหลักฐานมั่นคงด้วย
เป็นภาษาเดียวกับพระไตรปิฎก แต่หนังสือขุณยญาสชาตกนั้นเห็นจะแต่ง
ในตอนปลายสมัยที่กล่าวมา เพราะความรู้ภาษามคธอุทราวมลงไม่ถึง
หนังสือแต่งช่นก่อน

หนังสือขุณยญาสชาตกนั้นจะขบเคิมเป็นคัมภีร์ลาน จำนวนรวม
๕๐ ผูกด้วยกัน เคยพบเห็นจะมีอยู่แต่ในประเทศสยาม กบที่เมืองหลวง
พระบางและทกรุงกัมพูชาตอนหาไม่ มีเรื่องราวปรากฏว่าเคยได้ขบเคิม
ไปถึงเมืองพะม่าครั้งหนึ่ง พะม่าเรียกว่า “เซียงใหม่ ขันฉาส” แต่
พระเจ้าแผ่นดินพะม่าองค์ใดองค์หนึ่งดำรัสว่า เป็นหนังสือแต่งปลอม
พระพุทธรูปจะสั่งให้เผาเสีย ในเมืองพะม่าจึงมีใครหนังสือขุณยญาสชาตก
เหลืออยู่ คำที่คำว่าแต่งปลอมพระพุทธรูปนั้น เพราะพระเจ้าแผ่นดิน
พะม่าองค์นั้นหลงเชื่อว่าหนังสือนี้ขาดชาตก หรือที่เราเรียกกันในภาษา
ไทยว่า “เรื่องพระเจ้าहारอยห้าสิบชาติ” เป็นพระพุทธรูปซึ่งที่แท้
หาเป็นเช่นนั้นไม่ ความจริงเป็นดังพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระราชวินิจฉัยไว้ในพระราชนิพนธ์คานาหนังสือ
นิบาตชาตกภาคต้น ซึ่งโปรดให้พิมพ์เมื่อในรัชกาลที่ ๕ ว่าเรื่อง
นิบาตชาตกนั้นคงเป็นนิทานที่เล่ากันในพื้นเมือง มีมาแต่ก่อนพุทธกาล
ช้านาน เมื่อพระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนเวไนยสัตว์ ทรงยกเอาเรื่องนิทาน
มาแสดงเป็นอุปมาในพระธรรมเทศนาเนื่อง ๆ ก็ธรรมดาในเรื่องนิทาน
ย่อมต้องมีตัวคนและตัวสัตว์ ตัวคนจะเป็นคนก็ตามจะเป็นสัตว์ก็บริจมาณ
ก็ตาม ย่อมเรียกว่า “มหาสัตว์” มาเกิดสมมติชนต่อภายหลัง

พทกกาลว่า มหาสั๑ทว๑ในเร๑อง๑ชา๑ค๑ก๑น๑น๑ คือ๑พระ๑พ๑ท๑ธ๑เจ้า๑ใน๑อ๑ก๑ติ๑ชา๑ติ๑
 คร๑น๑เม๑อ๑มา๑ต๑ก๑แ๑ต๑ง๑ร๑อ๑ย๑ก๑ร๑อง๑พระ๑ไ๑ท๑ร๑ย๑ฎ๑ก๑ก๑น๑ใน๑ช๑น๑ห๑ล๑ง๑ๆ๑ ผู้๑แ๑ต๑ง๑ป๑ระ๑ส๑ง๑ค๑
 จะ๑ป๑ล๑ก๑ศ๑ร๑ท๑ธ๑า๑ให้๑ม๑ัน๑ค๑ง๑ตาม๑ความ๑เช๑อ๑ถ๑อ๑ของ๑คน๑ จ๑ง๑แ๑ต๑ง๑ป๑ระ๑ช๑ม๑ชา๑ค๑
 ป๑ระ๑ห๑น๑ง๑ว๑า๑พระ๑พ๑ท๑ธ๑อง๑ค๑ไ๑ท๑ท๑ร๑ง๑แ๑ส๑ด๑ง๑ไว๑ช๑ค๑เจ๑น๑ว๑า๑ มหา๑ส๑ท๑ว๑น๑ั้น๑ๆ๑ มา๑เก๑ติ๑
 เ๑น๑พระ๑พ๑ท๑ธ๑อง๑ค๑แ๑ล๑ะ๑บุ๑ค๑ค๑ล๑ห๑ร๑อ๑ส๑ท๑ว๑อ๑น๑น๑น๑ๆ๑มา๑เ๑น๑ผู้๑น๑น๑ผู้๑น๑ใน๑ข๑จ๑ย๑น๑ชา๑ติ๑
 ร๑บ๑เร๑อง๑ชา๑ค๑ก๑จ๑ง๑เ๑น๑เ๑น๑เช๑น๑ป๑ร๑าก๑ฎ๑อ๑ย๑ใน๑ห๑น๑ง๑ส๑อ๑น๑ิ๑ยา๑ต๑ชา๑ค๑ เ๑ระ๑า๑ความ๑
 เ๑น๑ด๑ง๑อ๑ธิ๑ยา๑ย๑มา๑น๑ ท๑พระ๑ส๑ง๑ม๑ชา๑ว๑เช๑ย๑ง๑ไ๑ห๑ม๑เ๑า๑น๑ิ๑ทา๑น๑ ใน๑พ๑น๑เ๑อ๑ง๑มา๑แ๑ต๑ง๑
 เ๑น๑ชา๑ค๑ก๑ เ๑น๑แ๑ต๑แ๑ต๑ง๑ตาม๑แบ๑ย๑ข๑ย๑า๑ง๑ห๑น๑ง๑ส๑อ๑เก๑า๑ ช๑ง๑พระ๑ค๑น๑ิ๑ธ๑ร๑จ๑นา๑จา๑ร๑ย๑
 ไ๑ท๑แ๑ต๑ง๑มา๑แ๑ต๑ป๑าง๑ก๑อ๑น๑ ท๑า๑ไ๑ท๑ค๑ง๑ใจ๑จะ๑ห๑ล๑อ๑ก๑ล๑ว๑ง๑ผู้๑ห๑น๑ง๑ผู้๑ไ๑ค๑ว๑า๑เ๑น๑พระ๑พ๑ท๑ธ๑
 ว๑น๑ะ๑ไม๑ พระ๑เจ้า๑แ๑น๑ค๑น๑พะ๑ม๑า๑หาก๑เ๑า๑พระ๑ท๑ย๑ห๑ล๑ง๑ไป๑เ๑อง

น๑ิ๑ทา๑น๑ใน๑ข๑ญ๑ญา๑ส๑ชา๑ค๑ก๑ เ๑น๑น๑ิ๑ทา๑น๑ท๑ไ๑ท๑ย๑เร๑า๑ร๑ู๑ก๑น๑เ๑อ๑ย๑ช๑ม๑ท๑ร๑าย๑
 ห๑ล๑าย๑เร๑อง๑ เ๑น๑เร๑อง๑ส๑ม๑ท๑โม๑ษ๑ เร๑อง๑พระ๑ส๑อ๑น๑นาง๑ม๑โน๑ห๑ร๑า๑ เร๑อง๑ส๑ง๑ช๑ท๑อง๑
 เร๑อง๑ค๑า๑ว๑ี๑ เร๑อง๑พระ๑ร๑ถ๑เส๑น๑เ๑น๑ค๑น๑ ก๑า๑ร๑ท๑เ๑า๑ห๑น๑ง๑ส๑อ๑ข๑ญ๑ญา๑ส๑ชา๑ค๑ก๑มา๑
 แ๑ล๑ด๑พ๑ม๑พ์๑จะ๑เ๑น๑ป๑ระ๑โย๑ชน๑ส๑อ๑บ๑ส๑ว๑น๑ให้๑ร๑ู๑ว๑า๑น๑ิ๑ทา๑น๑เ๑ล๑า๑น๑น๑ เร๑อง๑ท๑เ๑า๑เ๑ล๑า๑
 มา๑แ๑ต๑โย๑รา๑ธ๑เ๑น๑อ๑ย๑า๑ง๑ไร๑ ท๑เ๑า๑มา๑แ๑ต๑ง๑เ๑น๑โ๑ค๑ล๑ง๑ฉ๑น๑ิ๑ท๑และ๑บ๑ท๑ละ๑ค๑อน๑
 ก๑ล๑อ๑น๑อ๑า๑น๑เ๑า๑มา๑แ๑ก๑ไ๑ช๑เส๑ีย๑อ๑ย๑า๑ง๑ไ๑ค๑ย๑า๑ง๑ แ๑ล๑ะ๑ให้๑ร๑ู๑เร๑อง๑น๑ิ๑ทา๑น๑เ๑า๑แ๑ก๑
 ข๑อง๑ป๑ระ๑เท๑ศ๑น๑ ช๑ง๑มี๑ไ๑ค๑ป๑ร๑าก๑ฎ๑ใน๑ท๑อ๑น๑ก๑อ๑ก๑ห๑ล๑าย๑เร๑อง๑ เร๑อง๑ท๑พ๑ม๑พ์๑ใน๑
 ส๑ม๑ค๑เ๑ล๑ม๑น๑ช๑อ๑ส๑ว๑ร๑ร๑ณ๑ก๑จ๑ล๑ป๑ชา๑ค๑ก๑ เ๑น๑เร๑อง๑ท๑ ๕ ใน๑ข๑ญ๑นิ๑ม๑ภา๑ค๑แ๑ห๑ง๑
 ข๑ญ๑ญา๑ส๑ชา๑ค๑ก๑

บัญญัติชาตก บัณฑิตภาค

๕ สุวรรณกัจจลปชาตก

หลวงธำรงเจตยรัฐ (เทศ วิริยรัต) เปรียญ ๔ ประโยคแปล
อกตณฺณบี ปุริโสติ อิทํ สตุถา เวพฺวเน วิหรนฺโต
เอกํ อณฺณตรี เสฏฺฐี อารพฺภ กเถสิ ฯ

สตุถา สมเด็จพระบรมศาสดา เมื่อเสด็จประทับอยู่ณพระเวฬุ
วนาราม ทรงพระปรารภเศรษฐีผู้หนึ่ง ตรัสพระธรรมเทศนานั้น มีคำ
เริ่มว่า อกตณฺณบี ปุริโสติ เป็นอาทิ

กิริ กังไคสํสํกัณฺโณ มาว่า ในเมืองราชคฤห มีเศรษฐีผู้หนึ่งมี
ทรัพย์สมบัติเจ็ดสิบล้าน แต่ห้ามบุตรและธิดาไม่ ใ้ช้ออกคนเข็ญใจ
ผู้หนึ่งมาเลี้ยงไว้ ในเรือน ตั้งไว้ให้เหมือนลูกรักของตน ฝ่ายญาติ
สาโลหิตผู้มียศของมหาเศรษฐี จึงห้ามว่า ท่านมหาเศรษฐี ทารก
คนนั้นมียศน้อยและญาติน้อย เป็นคนใจบาปหยายช้าจึงมาเกิดในตระกูล
ต่ำ และเป็นคนสอนยากหาสมควรจะรักษาสีริไว้ไม่ คนกาลกรรณมี
อยู่ที่เรือนของผู้ใด ทรัพย์เป็นอันมากของผู้นั้นจักพลันวินาศไป และจัก
ถึงซึ่งภัยใหญ่ ท่านอย่าเลี้ยงทารกนั้นไว้เลย ถ้าว่าท่านต้องการบุตรเลี้ยง
จงหาทารกที่เกิดในตระกูลเสมอกันมาเลี้ยงไว้ จึงจะสมควรรักษา

ประเพณีสกุลและสิริไว้ไค้ มหาเศรษฐีนั้น ครั้นญาติห้ามปรามก็ทำ
เหมือนไม้ไค้ ยืน มีไค้เชือกพองขมเกลียงทากรกนั้นไว้ ในถานเป็นบุตร
ต่อไป

ครั้นต่อกาลนานมา ทากรกนั้นเจริญวัยใหญ่ขึ้นตามอายุกาล
ก็ประพฤติเป็นพาลว่ายากมักทำบาปกรรม และไม่อาจรรักษาตระกูล
เศรษฐีและสิริสมบัติไว้ไค้ และไปคบคนชาติเลวทรามทำแต่ความชั่ว
เสพสุราทำ ประทากรวมโจรกรรม จนถึงต้องราชทัณฑ์ถึง มหาวินาศใหญ่
ชนทั้งหลายมีทาสกรรมกรเป็นต้น พวกนั้นชนทรัพย์สมบัติหลบหนีไปสิ้น
ภายหลังมานพบบุตรเลียงมหาเศรษฐีนั้น ต้องราชทัณฑ์แล้วถูกขังอยู่
เรือนจำ สองผู้เมียคือเศรษฐีและภรรยาเศรษฐีนั้น ครั้นสมบัติหมดไป
แล้วก็ยากจนอนาถาหาที่พองมไค้ จำหน่ายที่บานและไค้ไรนาเที่ยวภิกขา
จารไป ขางคางก็ไค้ทำการรับจ้างเขาเลียงชีพ โดยประการฉะนี้

คราวนั้น พระภิกษุทั้งหลายทราบความเรองนั้นของท่านมหาเศรษฐี
กลบจากบิณฑบาตแล้วไปสู่วิหาร ประชุมพตกันถึงเรองนั้นณ โรงธรรม
สภาว่า คุณกรอาวโสทั้งหลาย มหาเศรษฐีนั้นไม่เชื่อคำตักเตือนของ
หมู่ญาติผู้ มขณฺญา บคินมาถึงมหาวิขัตวินาศอย่างใหญ่เสียแล้ว ๆ
สมเ็จพระบรมศาสดาเสด็จอยู่ณพระคณฺฑิกูฏ ทรงพระดำริว่ากาลนี้
ควรตถาคตจะไปยังโรงธรรมสภา จักไค้ประกาศขุพพจริยาของเรา

ตถาคต ทรงดำริแล้วจึงเสด็จไปยังโรงธรรมสภา ทรงประทับณขวร
ขณฺญาตาสณแล้วดำรัสถามว่า คุณภิกษุทั้งหลาย เรือทงหลายประชู่

17/06/2524

๕ สุวรรณกัณฑ์ชาตก

พุดองเรื่องอะไรณคน พระภิกษุทั้งหลายถวายอภิวัตแล้วกราบทูลให้
ทรงทราบตามที่ตนสนทนา จึงมีพระพุทธานุญาตว่าเศรษฐีสองคนผู้ไม่มี
มีใครเชื่อค่านักปราชญ์แล้วถึงวินาศใหญ่แต่ในกาลเขยวนักหาไม่ ถึง
กาลปางก่อนก็เคยเป็นเหมือนเช่นนี้มาแล้ว ทรงดำรัสสั่งแล้วจึงนำออก
นิทานมาอย่างนี้ปรากฏต่อไปว่า

อดีเต พาราณสีย์ พุรหมทตโต นาม ราชา ราชิ กาสสิ
ในกาลที่ล่วงมาแล้วนาน พระราชาทรงพระนามว่าพรหมทัต ครองราช
สมัยคณเมืองพาราณสี คราวนั้นพระโพธิสัตว์เจ้าของเรา ได้เกิดใน
กำเนิดเต้าทอง อาศัยอยู่ณะยามหาวัน นอกเมืองพาราณสีออกไปนั้น
มีบ้านค้าขายหนึ่ง สองคนตาขายอยู่ในบ้านนั้นหามีบุตรและธิดาไม่ ตา
ขายนั้นใครจะไต่บุตรจริง ๆ จึงปรึกษากันว่า ทำไฉนเราจักได้บุตรสัก
คนหนึ่ง เมื่อไม่ได้ลูกมนุษย์แท้แล้ว เราจักจับเอาลูกสัตว์เคี้ยวจวนมา
เลี้ยงไว้เป็นลูกบุญธรรม

อยู่มาวันหนึ่งเป็นเวลาราตรีกาล ตาแก่นนั้นนอนหลับไปไต่ฝัน
เห็นว่า มีพระกายองค์หนึ่งจับเอาเต้าทองมาส่งให้ ในมือตาแก่แล้ว
ก็กลับไป ตาแก่นนั้นตนชนยังจำความฝันไว้ไต่แล้วนึกไปว่า เราต้องการ
จะไต่บุตรคราวนี้เราจักไต่หระ ตาแก่นนั้นตั้งใจไต่ปลุกภรรยาให้ ตันชน
แล้วเล่าความฝันนั้นให้ฟัง ครันรุ่งชนเช้า สองตาขายบริโภคอาหาร
แล้ว ส่วนตาจึงเอาพราเห็นขหลังเดินเที่ยวไปหาผักและพินในป่า เดินไป
ถึงที่อยู่แห่งพระโพธิสัตว์ พยเต้าทองแล้วคิดใจนกว่าเราไต่แทนเป็นลูก

ขุณฺณาสชาคก

สมความฝน จึงจับเอาเท้าของนั้นมาถึงเรือนสั่งให้ภรรยา ๆ ก็ค้ำใจ
จึงเลี้ยงไว้ แสงทานานาอาหารมีผลกล้วยเป็นต้น มาให้เท้าของบริโภค
ทุก ๆ วัน

เท้าของตัวนั้นเป็นหน่อพระพุทธรเจ้า รักรักษารพนภษครและพค
ภาษามนุษย์ได้ ค้วยตนได้ก่อสร้างกุศลไว้มาก เท้าของนั้นตั้งอยู่ใน
กตัญญู แสงหาประโยชน์และความสุขให้คายายอยู่เป็นนิจกาล คน
วันหนึ่งเท้าของหมอบอยู่ระเบียงนอกเรือนกับคายาย ชุคอแห่งนคอากาศ
เห็นอกกนภษครจึงบอกแก่คายายว่า เมืองพาราณสีจะวินาศไปค้วย
น้ำท่วม ๆ กุกรพ่อเท้าของ เหตุไรพ่อจึงพคอย่างนี้ ๆ ข้าแต่บิคามารค
ในเดือนนี้จะมมหาเมฆคตงชนทวทศ มหาเมฆจกมาท่วมทขเมืองน
ชาวเมืองใจขापและขุณฺณอยจกวินาศไปค้วยน้ำ คนจกคายมากทจก
รอกคายนอยนัค ๆ ถ้าเช่นนั้นเรจกทำอย่างไรจึงจะพะคความคาย ๆ ข้าแต่
บิคามารค ออย่าข้าเลยจงไปขาคคไม้ ไม้และหวายมาให้มาก ผูกแพเข้า
แล้วเอาหวายทำพวนผูกรงไว้ให้มัน เมื่อมหาเมฆมีมาแล้วเรทงหลาย
จกชนของชนไว้บนแพ แล้วพากันอาคยอนั้นแหละจึงจกรอกคความคาย

สองคายายพากันไปขาคคไม้ ไม้และหวายมาได้มากแล้วผูก
มคเป็นแพขวย แล้วเอาเชือกผูกล้ามไว้แน่นแพนค ทนมหาเมฆคตง
ชนในสทศ ยังฝนลูกเห็บให้คคกลงมาแต่ฝนคคคราวนนานถึงเดือนหนึ่ง
มหาเมฆยังฝนให้คคท่วมทวเมืองพาราณสีหามีทว่างเว้นไม้ ชาวเมือง
ทงหลายชุกนำพคคคความคายลอยไปสู่มหาสมุทร มนุษยขางพวค

17/06/2564

๕ สุวรรณกัณฑ์ชาตก

ชนเรือไคและอาศัยแพข้าง บางพวกชนอาศัยอยู่บนต้นไม้และภูเขาจึง
รอดความตาย สองตายายนั่นก็ไคอาศัยแพขวยไม้ ไม้อยู่กับสุวรรณ
กัณฑ์เท่าทอง

ฝ่ายเท่าทองนั้นจึงคิดว่า สัตว์น่าเหล่านอนมาจนถึงทนแล้ว จึงกัก
เชือกใหญ่ซึ่งผูกมัดแพไว้ ให้ขาดไป และจักทำอันตรายแก่สองตายาย
เพราะฉะนั้นเราจักลงน้ำไปรักษาเชือกไว้ คิดแล้วจึงบอกกับตายายว่า
ข้าแต่มารดาบิดา ๆ จงพากันอยู่บนแพนี้ ตัวข้าพเจ้าจักลงน้ำไปคอย
รักษาเชือกไว้ ถ้าหากว่าผู้ นอนลอยมาจักขออาศัยแพนี้อยู่กับมารดาบิดา
ไซ้ร้ ถ้าว่าเป็นสัตว์เคี้ยวร้จวนมาขออาศัยจงให้อยู่เถิด ถ้าว่าเป็นมนุษย์
มาขออาศัยจงอย่าให้อยู่เลย ธรรมศาสตร์สัตว์เคี้ยวร้จวนมีสันดานซอตรง
ใจคิดอย่างไรปากก็พูดอย่างนั้น พวกมนุษย์ปากพูดอย่างหนึ่งใจคิดไป
อย่างอื่น เพราะฉะนั้นมนุษย์ผู้ ไคมาขออาศัยแพอยู่ด้วย บิดามารดาจึง
อย่าไค ให้มนุษย์ผู้นั้นอยู่เลย ถ้ามีเหตุสิ่งใดเกิดขึ้นมารดาบิดาจึงกระตุก
เชือกชน ข้าพเจ้าจักชนมาแล้วจักได้รู้เหตุการณสิ่งนั้น สิ่งตายายแล้ว
ก็ลงน้ำไปรักษาเชือกผูกมัดแพไว้

ครานั้น มีเสือโคร่งตัวหนึ่ง งูเห่าตัวหนึ่ง และวานรตัวหนึ่ง
ครันมหาเมฆพัดให้ลอยไปถึงแพตายาย สามสัตว์ก็วิ่งวอนตายายขอ
อาศัยแพอยู่ด้วย ตายายจึงตอบว่าท่านทั้งสามจงรอประเดี๋ยวจึงเรา
จักบอกให้ลูกของเราผู้เสียก่อน แล้วตายายก็กระตุกเชือกให้เป็น
สำคัญ เท่าทองนั้นก็ชนจากน้ำมา เห็นเสือและงูเห่าและวานรแล้ว
ก็พูดกับตายายว่า เสือและงูเห่าเป็นสัตว์ร้ายก็จริงแล แต่เป็นสัตว์

ขุณฺณาสชาคก

กตัญญูและพศจริง บิคามารคาจงให้เสื่อและรุ่งแห่กับขลิงอาคัยแพอยู่เกิด
เท่าทองอนุญาตให้สามสัตว์อาคัยแพแล้ว จึงลาตายายค้ำน้ำลงไป
รักษาเชือกอยู่ตามเดิม

คราวนั้นแล มีอำมาตย์นายหนึ่งลอบมาตามกระแสน้ำไหล
ไต่มาถึงแพสองตายายแล้ววิ่งวอนขออาคัยแพอยู่ด้วย สองตายายแต่
พอเห็นอำมาตย์นั้น ก็ให้ นึกเอ็นคกรณาหาขอกแก่เท่าทองให้รู้ไม่
อนุญาตให้อำมาตย์นั้นอยู่บนแพ ครั้นภายหลังเท่าทองนึกขึ้นมาได้ว่า
คราวนั้นนานนักหนามารคาบิคาของเรา ทำไมจึงไม่กระตักเชือกขอก
เหตุการณให้เรารูปร่าง คิดแล้วก็นมายนแพแลเห็นอำมาตย์นั้นแล้ว
จึงนึกในใจว่า บรมผู้นี้ใจไม่ซื่อตรงเป็นคนใจคดและอกตัญญู ภายหลัง
จักทำโทษความชั่วร้ายแก่มารคาบิคาของเรา คิดแล้วจึงต่อว่าตายายว่า
เดิมพศาสัญญาไว้ว่าถ้าใครมาขออาคัยแพอยู่ จงขอกให้ข้าพเจ้ารู้ก่อน
ขคนมารคาบิคาหาขอกให้ข้าพเจ้าทราบไม่ คนนี้โง่เขลาไปหยาบช้านานไป
จะทำทุกซ์โทษแก่มารคาบิคา ๆ จักถึงทุกซ์ไค้กอย่างมาก เมื่อเท่าทอง
จะกล่าวสอนตายาย ไต่กล่าวคาถาทังหลายนั้นว่า

อกตญฺญูบี ปุริโส	ทุพฺพจฺใจ จ สาหสิโก
อนฺุชฺกจิตฺโต มาโน	อคฺคุณิ อาวหิสฺสตี
โย จ ปาปกรูโป ว	จกฺขุมฺขวิกฺกโล จ
วิกฺกตฺเตโส โหตี	หตฺถปาทวิกฺกโล จ
ลามกสรโร เจว	หริตฺเตโส บิงฺกโล
โส จ ปาปโก ทุตฺโต	ลามโก น เสวิตฺพุโพ

TUDC

17/06/2564

โย หิ ตั เสวิตฺวา นริ	อิธ โลกปรโลเก
พหุทุกฺเข อนุปฺตฺโต	อติโสโก ปวตฺตติ
ปณฺณวนฺตา หิ ทพฺพลา	สเท สุตฺตสฺสเสสุ วา
เอโก ปณฺณวนฺโต นตฺถิ	ตสฺมา ทุลพฺโพติ วุจฺจติ
โย ปณฺณวนฺตึ เสวิตฺวา	อตฺต ปฺรณานหิตึ
สมปฺตฺวา โส คุณกาโร	กาลึ กตฺวา สกฺคปฺตฺโตติ

ความว่า บุรุษผู้ออกตัญญูหยายข้าส่าหส์ว่ายากสอนยาก ใจคอ
 ไม่ซอตรงมีมานะมาก จักนำโทษทุกขมาให้มากมาย ๆ ก็บุคคลผู้ใด
 รปร่างลามกคอก หน้าตาวิกลผิดปกติ มีผมวิกล (หยักโลก) และ
 มีผมเขี้ยวเหลือง มือเท้าวิกลพิการ บุคคลผู้นั้นเป็นบาปลามก ไม่ควร
 คบหาสมาคมเลย จริงอยู่ บุคคลผู้ใดคบหาสมาคมนรชนนั้นแล้ว
 บุคคลผู้นั้นก็จะถึงซึ่งทุกข์มาก และความเศร้าโศกยิ่ง ใหญ่ก็จะขึ้นไป
 เกกผู้นั้น ในโลกนี้และทั้งโลกของหน้า ๆ เพราะว่าผู้มียัญญาหาได้
 ยากนัก คน ๆ หนึ่งซึ่งมียัญญา จะไม่มีอยู่ในหมู่คณะแห่งคนตั้งร้อย
 ตั้งพัน เพราะเหตุนี้ท่านจึงกล่าวไว้ว่าคนมียัญญาหายากนัก ก็บุคคล
 ผู้ใดคบหาสมาคมผู้มียัญญาแล้ว ผู้มียัญญาก็จะพาให้ถึงซึ่ง
 ประโยชน์นอกกุลควรแก่ฐานะแห่งตนและคนผู้อื่น บุคคลผู้นั้นได้ทำ
 คุณความดีส่วนชอบไว้ เมื่อทำลายชนธก็จะถึงสวรรค์สักดี

สองตายายได้ฟังคำลูกชายเล่าของพวกตั้งนั้นจึงตอบว่า พ่อเล่า
 ของผู้ธรรมบุตร พ่ออย่าครหาเราเลย เราหาบญญามีได้ ไตรเ
 เขาเสียแล้วก็ตองให้เขาอยู่ต่อไป พ่อจงไปรักษาเชือกผูกแพให้ตึก

ขุณฺณชาตก

เค้าทองนึ่งพิจารณาประเพณีพระมหาโพธิสัตว์ทั้งหลาย แล้วดำริว่า
 แท้จริง พระมหาโพธิสัตว์ทั้งหลาย กอปรด้วยกตัญญูยอมส่นองคุณ
 ท่านขุณฺณการุณยบุคคล ท่านได้บริจาคขุณฺณมหาทานแล้ว จึงจักไต่ตรัส
 เป็นพระพุทธานุเจ้าต่อภายหลัง เพราะเหตุนี้แล บรมผู้จะทำอันตราย
 แก่สองตายายผู้ตั้งอยู่ในถานเป็นบิดามารดาของเรา เราจะรับอันตราย
 นั้นไว้ และจะไม่อาลัยต่อชีวิตสละชีวิตตายแทนสองตายาย ดำริ
 แล้วจึงกินอาหารลงน้ำไปรักษาตนเชือกที่ผูกแพ จนกว่าน้ำจะแห้งสนิท
 ครั้นอยู่ต่อมาได้ ๘ วัน มหาเมฆก็ส่งบเหือกแห้งหายเป็นปกติ
 สามสัตว์คือ เสือ ๑ วานร ๑ งูเห่า ๑ จึงพูดกะตายายว่า
 ข้าแต่แม่และพ่อ บัดนี้น้ำแห้งสนิทแล้ว ข้าพเจ้าจะลาไปสู่ไพรสณฑ์
 แห่งโน้น ๆ ถ้าว่าท่านต้องการสิ่งใด ๆ จงไปที่ไพรสณฑ์นั้นบอก
 ให้ข้าพเจ้ารู้ ข้าพเจ้าจะทำสิ่งต้องการนั้น ให้ถึงสำเร็จผลที่สุดแก่
 ท่านทั้งปวง ก็ฝ่ายอำมาตย์นึ่งจึงพูดกับตายายว่า เราเป็นอำมาตย์
 ของพระราชา มีราชการและกิจที่ต้องทำมากนัก เราจักไม่อาจ
 มาเยี่ยมเยียนท่านทั้งสองได้ ถ้าว่าท่านมีกิจสิ่งใดจงไปหาเราเกิด
 กล่าวถึงแล้วก็ไปยังสถานที่ตนเคยอยู่ ส่วนเค้าทองก็ยังคงอยู่กับตา
 ยายต่อมา ด้วยประการฉะนี้

ครั้นกาลนานมา สองสามีภรรยาเข้าไปสู่ป่าจึงไปหาวานรและ
 ไปหาเสือและงู ไต่อาศัยอยู่กันงและวานรแห่งละ ๒-๓ วัน วานร
 นั้นนำผลไม้มาให้ตายาย ฝ่ายงูก็เอาแก้วมณเฑศวรหนึ่งมาให้ ฝ่าย
 เสือก็ใจไปฆ่าสุกรมาให้ตายาย ตายายตมแกงเผาเนื้อสุก

๕ สวรรณกัจฉปชาตก

กินตามสบาย สองตายายไต่อยู่ในสำนักเสื่อนั้นต่อมาอีกหลายวัน
เพราะเหตุนั้นเสื่อจึงไปหาเนื้อและสกรมาให้ตายายนันททุกวัน เสื่อนั้น
ไต่เนื้อหรือสกรแล้วจึงวางไว้ให้ในท่แห่งหนึ่งแล้วก็ไป

คราวนั้น พระเจ้ากรุงพาราณสี ทรงเบญจาวุธพร้อมด้วยราช
บริวารเสด็จออกไปประพาศล่านเนื้อในราวไพร ไต่ทอดพระเนตรเห็นฝูงสกร
มีมากณประเทศตำบลหนึ่ง จึงรับสั่งให้ราชบริษัลด้อมจับสกรเอาไปให้ ไต่
ส่วนพระองค์ก็เลยเสด็จกลับเข้าไปยังพระนคร คราวนั้น ราชบริษัถพนักงาน
เครื่องต้นผู้หนึ่ง เขาเคียบทองคำใส่เครื่องพระกระยาหารเต็มแล้วเชิญ
เครื่องตามพระราชอาไป พลัดหนทางหลงไปในป่าไปถึงที่อยู่เสื่อตัวนั้น
เสื่อตัวนั้นเห็นภคตการบริษัแล้วจึงกตकिनเนื้อเสียจนเต็มท้อง แล้วนึกว่า
เรายังมีไต่ ให้เงินทองเป็นของคอบแทนคุณตายายเลย บัดนี้เราจักเอา
เคียบทองคำไปให้ตายาย คิดแล้วจึงประคองคางเคียบใส่พระ
กระยาหาร ไปวางไว้ตรงที่เคียบวางเนื้อให้แล้วก็ไปยังที่ตนเคียบอยู่

ครั้นรุ่งเช้า สองตายายออกจากที่พักเดินไปหมายใจจะไปเอาเนื้อ
ที่เสื่อเคียบให้ ครั้นไปถึงจึงเห็นเคียบทองคำใส่พระกระยาหารก็ใจ เมื่อจะ
สรรเสริญคุณเสื่อนั้น จึงกล่าวคาถาประพนธ์ดังนี้ว่า

โย จ ปฏฺฐิเสวนุโต ว อชุกฺกิ กตญญุชนํ
พฺยคฺฆํ วิย มํ ครุกฺกิ โส จ วทฺธมนํ ปาปุณฺเติ
อโย พฺยคฺโขม มยฺหํ कुณฺโณ ปุพฺเพ กตสฺส ชานิตฺวา
ทิวํ ทิวํ มิสํ เทติ อิทานิ สุวณฺณสรกนฺติ

ขุณฺณาสชาคก

ความว่า บุคคลผู้ใดสมาคมนคยหาชนกตัญญูผู้ใจซื่อตรงไว้
 เหมือนนพยัคฆ์เคารพนขถอเราจริง บุคคลผู้นั้นก็จะพงถึงซึ่งความเจริญ
 ฝายเคยว ๆ เสีอควนรจกคุณเราซึ่งทำไว้ก่อนแล้ว จึงนำเอาเนอมาให้
 เรากินทุกวัน ๆ บคนเสอนนยงนำเคยบทองคำ (ขันทอง) มาให้
 เรากิน ๆ สองตายายกล่าวสรรเสริญเสื่อแล้ว จึงถอเอาเคยบทอง
 นั้นไปทำเครื่องใช้ยังทออยู่ของตน

ครั้นกาลนานมา ในเมืองพาราณสีเกิดเข้าแพงประชาชนชาว
 เมืองถึงความทุกขอย่างใหญ่ด้วยทพภิกขภัย หาอาหารกินได้ยาก บาง
 ครึ่งก็ไคข่างครวักไม่ไค พากันล้มตายด้วยฉาตภิกข อ้ามาตย์
 ผู้นนพลคกนักขภรรยา เทยวตามหาภรรยาไปไคความลำบากเข้าจึงคค
 ว่า เรากก็ไปหาสองตายายอาคย์เลยงชีพเกิด คคแล้วก็ไปหาตายาย
 กรายไคแล้วนงอยู่ สองตายายเห็นอ้ามาตย์ผู้นนมา จึงจคแง
 โภชนาหารใส่เคยบทองโยนน ยกมาวางไว้เชยญให้อ้ามาตย์นนบริโภค
 อาหาร

อ้ามาตย์นนเห็นสุวรรณภษนนั้นนงใจไค คคว่าตายายฆ่าภคคการ
 บรุษคนเครองตน แล้วเอาเคยบทองของพระราชามาใช้เป็นของส่วนค้ว
 เรากก็จับตายายนไปถววยพระราชา คคแล้วจึงช้วว่า ตายายเป็นโจร
 ฆ่าบรุษคนเครองตนเอาเคยบทองของพระราชามาใช้ เรากก็ไปกราบทูล
 พระราชาให้ทรงทราบ สองตายายจึงคอบว่า แน่อ้ามาตย์ ค้วท่าน
 ออกคัญญหารจกคุณเราไม่ เหตุไคนท่านจึงแกลงยกโทษหาว่าเราเป็น

TUDC 17/66/2564

โอรหม่าภักตการบรูษของพระราช่า ท่านพุดมสาวาทหาจริงไม่ เราไม่
 ได้เป็นโอรคุดค้ำท่านกล่าวหา อำมาตย์โอรธิใหญ่ช้ตะคอกกว่าจะให้
 พระราชาตคคัษะเสียให้ไค้ แล้วกริบเข้าไปเฝ้าพระเจ้าพาราณสี ถวาย
 อภิวาทแล้วกราบทูลว่า ข้าแต่เทวดา สองตายายอยู่ในป่าไค้หม่า
 ภักตการบรูษ แล้วนำเอาเตียบทองของพระองค์ไว้ ไซ้สอยอ้อยที่เรือน
 ของตน

พระเจ้ากรุงพาราณสีทรงฟังแล้วกกรวใหญ่ จึงรบสั่งกยอำมาตย์
 ให้ไปจับตัวตายายเขมยนด้วยหวาย แล้วส่งเข้าไปขังไว้ในเรือนจำ
 อำมาตย์รบพระราชดำรัสแล้วก็ไปจัดการตามกระแสน้ำสั่ง สองตายาย
 ต้องจำขังอยู่ณเรือนจำ ทนทุกขเวทนาแสนสาหัสปริเทวร่าไรระลึกถึงคำ
 ของเต่าทองชนมาได้ จึงข่นว่า พ่อเต่าทองของบิฑามารดา ๆ ไม่เชื่อฟัง
 คำของพ่อทพุดไว้ บคินจึงไค้ ถึงมหันตทุกข์ เมื่อจะปรารภเต่าทอง
 อีรรมบุตรของคิน จึงกล่าวนิพนธคาถาทังนว่า

หahaha ตาต บียปุตต อชช ยสฺส วสสี ฑุวิ
 กถิ มม ทุกขิ ชานิสฺส อิทานิ มยิ ทุกขิ ปตฺตา
 โโก เต มม ทุกขภาวิ อนาถิ ทานิ วกุขิสฺสตี

ความว่า บุกรพ่อบียบุตรสุดทริกของมารดาบิฑา หahaha วันนั้หนอ
 พ่อจะอยู่ณที่ไไหน ทำอย่างไรเล่า พ่อเจ้าก็รู้ความลำบากของบิฑามารดา
 บคินบิฑามารดาทนทุกขเวทนาแทบขรรคาตาย คราวนี้จะมีใครไปบอกแล้ว

ความทกขรอนอนาถาของเราให้เจ้ารู้ (เป็นอันไม่มี)

ปัญญาสชาตก

สองตายายระลึกลงเท้าทองด้วยประการฉะนี้แล้ว จึงระลึกลง
งให้ชนมา จึงกล่าวคาถานี้ว่า

กณฺหสฺสปฺป กตญฺญ ตฺวํ มยฺหิ ทุคฺขปฺปตฺตํ เหนว
ชานิสฺส นโทสภาวํ โทสํ อุกฺขิเปตฺวามจฺโจ
โจรฆาฏา มยฺหิ ปหตา เหนว ชีวนตา อิทานิ
ปญฺจพนฺเชหิ พนฺธิตฺวา พนฺธนาคาเร สยนฺติ

ความว่า คุณลุงเท้า ท่านผู้กตัญญู ยังไม่รู้เราผู้หาโทษมิได้กลับ
มาต้องความลำบากเสียแล้ว อำมาตย์มายกโทษใส่เราผู้หาโทษผิด
มิได้ ฯ นายโจรฆาตทั้งหลายเขมยนต์เรา เราเห็นจะไม่พ้นความ
ตายแน่นอน เคยวนนายโจรฆาตเขาของจำเราด้วยเครื่องจำห้าประการ
ให้นอนอยู่ในเรือนจำ

เมื่อสองตายายรำพรรณอยู่อย่างนี้ แล้วร้องให้ปลางระลึกลง
งเท้า ๆ รู้ความตลอดแล้ว เลอยออกจากจอมปลวกไปยังยามหาวัน
จึงกคเอาคณยานาคนหนึ่งปลีกเอาแต่่นอย ถึงเวลาเที่ยงคณงเท้าก็เข้าไป
ภายในเมือง ตรงเข้าไปยังเรือนจำแล้วส่งคณยาให้ตายายแล้วพูดว่า
ข้าแต่แม่และพ่อ อย่าโศกเศร้าทุกขร้อนไปเลย ข้าพเจ้าจะเข้าไปภายใน
ในปราสาท จะทำพระราชธิดาผู้บรรทมหลับให้เนตรขอกด้วยลมจุมุก
แล้วพระราชาก็จักขำวร้องว่า ผู้ใดจะรักษาธิดาของเราได้ข้างคณ
วานจงรักษาดอเอาคณยานาคนนั้นนำหยาออกจกษพระราชธิดา นัยนตา
ของพระราชาจักเห็นเป็นปกติ ทินนทานกจกพนจากราชทณท

งเท่าสิ่งแล้วก็เลื่อยขึ้นไปยังปราสาททำจักษุทั้งสองของพระราชธิดาให้มีค
ไป ด้วยลมหมอกของตนแล้วหนีไป

ฝ่ายพระราชธิดานั้น ครั้นตนบรรทมแล้วทราบว่าจักษุของตนมีคไป
ทรงรำคาญพระทัยเสวยทุกขเวทนาแล้วกรรแสงให้ ไต่ขอกเล่าเหตุนั้น

แก่เหล่านางบริวาริกา ๆ พวกนั้นตรวจดูพระเนตรพระราชธิดาแล้วร้องให้
ให้นำความไปกราบทูลพระราชา ๆ เสด็จมาทอศพระเนตรแล้วทรงพระ

โศกา ค่ำรำเสถามพระราชธิดาว่า เหตุเรื่องนี้เป็นอย่างไรขึ้นก่อน
พระราชธิดาจึงกราบทูลเล่าถวายว่า ข้าแต่พระบิดา หม่อมฉันนอน

หลับไปเกิดปวดคณันตาขึ้นมา เหมือนมีคนเอาหลาวแทงถูกที่ลูกตา
สะกึ่งคณันตาแล้วลุกอะไรก็ไม่เห็น เหตุยังเกิดเป็นเช่นอย่างนี้

พระเจ้ากรุงพาราณสีทรงทราบดังนั้นแล้ว เสด็จออกประทับยัง
มหาศาลาสนะรับสั่งหาตัวแพทย์เข้ามาแล้วรับสั่งว่า ท่านทั้งหลายจงไป

ตรวจดูจักษุพระราชธิดาของเรา ให้รู้ว่ามียาคไปด้วยเหตุอย่างไร แพทย์
หลวงทั้งหลายรับพระราชดำรัสแล้ว ไปตรวจ ๆ ก็รู้ว่าจักษุทั้งสองของ

พระราชธิดาถูกต้องลมพิษ แล้วพากันกลับมากราบทูลพระราชาว่า พระ
เจ้าข้า จักษุทั้งสองของพระราชธิดาหามีพยาธิเขี่ยคเขี่ยพไม่ เป็นด้วย

ถูกลมพิษ แพทย์ทั้งหลายได้ประคบพระโอสถหยอดถวายก็หาหายไม่
พระราชธิดานั้นทนทุกขเวทนาอย่างที่สุด ก็มีผู้แทงด้วยหลาวก็ปานกัน

พระนางเธอยิ่งทรงกรรแสงให้ มีไต่ถวายอัสสุธารา

พระราชาทอกพระเนตรเห็นพระราชธิดาเสวยทุกขเวทนานัก ทรง
พระโศกนัสซบเซาอยู่ มี^๒รู้^๑ที่จะทำประการใด^๑ได้^๑ พระราชเทวีก็มีพระ
หฤทัยประหนึ่งว่าจะทำลายไป^๑ เฝ้า^๑ทูล^๑เซ้า^๑เซ่^๑พระราช^๑สาม^๑ว่า^๑ ถาทง
ไว้^๑ไม่^๑รักษา^๑พระราช^๑ธิดา^๑ก็^๑จัก^๑ทำ^๑กาล^๑กิริยา^๑ไป^๑ ข้า^๑แต่^๑พระ^๑มหา^๑ราช^๑ ชาว
เมือง^๑มี^๑อยู่^๑มาก^๑มาย^๑ต่าง^๑จะ^๑มี^๑วิชา^๑ความ^๑รู้^๑และ^๑ความ^๑คิด^๑แปลก^๑ๆ^๑ กัน^๑ เพราะ
ฉะนั้น^๑พระ^๑องค์^๑จึง^๑ให้^๑ราช^๑บริ^๑ษ^๑นำ^๑กลอง^๑ไป^๑ตี^๑ยาว^๑ร้อง^๑หา^๑แพ^๑ทย์^๑รักษา^๑ทาง^๑ที่^๑จัก^๑
ได้^๑ห่ม^๑อวิ^๑เศษ^๑มา^๑เย็บ^๑วยา^๑

พระ^๑เจ้า^๑กรุง^๑พารา^๑ณ^๑ส์^๑ทรง^๑ฟัง^๑ดังนั้น^๑ จึง^๑คำ^๑รัส^๑เรียก^๑อำ^๑มา^๑ตย์^๑เข้า^๑มา^๑
พระ^๑ราช^๑ทาน^๑ทร^๑พย^๑ให้^๑พ^๑น^๑ก^๑หา^๑ป^๑ณะ^๑แล้ว^๑ตรัส^๑ว่า^๑ ท่าน^๑อำ^๑มา^๑ตย์^๑จึง^๑นำ^๑เภา^๑รี^๑ไป^๑
ตี^๑ประ^๑ภา^๑ศ^๑ว่า^๑ ผู้^๑ใ^๑ใคร^๑จัก^๑ย^๑าร^๑รักษา^๑จ^๑ก^๑ษ^๑ม^๑ค^๑ของ^๑พระ^๑ราช^๑ธิดา^๑ให้^๑หาย^๑ค^๑น^๑ป^๑ก^๑ติ^๑
ได้^๑ ผู้^๑นั้น^๑จึง^๑มา^๑รับ^๑ทร^๑พย^๑พ^๑น^๑หนึ่ง^๑ไป^๑ อำ^๑มา^๑ตย์^๑รับ^๑พระ^๑ราช^๑คำ^๑รัส^๑แล้ว^๑นำ^๑
เภา^๑รี^๑ไป^๑ตี^๑ประ^๑ภา^๑ศ^๑ทั^๑ว^๑ไป^๑ใน^๑เม^๑ือง^๑และ^๑น^๑อก^๑เม^๑ือง^๑ ส^๑ัน^๑กาล^๑ล^๑่วง^๑ไป^๑ได้^๑ ๓^๑ วัน^๑
๒^๑ วัน^๑ ๓^๑ วัน^๑ ก็^๑หา^๑ไ^๑ด^๑แพ^๑ทย์^๑แ^๑แม่^๑แต่^๑ค^๑น^๑หนึ่ง^๑ไม่^๑ อำ^๑มา^๑ตย์^๑ท^๑ง^๑ห^๑ล^๑าย^๑ก็^๑กล^๑ย^๑
ม^๑ว^๑เฝ้า^๑กรา^๑บ^๑ท^๑ล^๑พระ^๑เจ้า^๑พารา^๑ณ^๑ส์^๑

ครา^๑ว^๑นั้น^๑ มหา^๑ชน^๑ไ^๑ด^๑สะ^๑ค^๑ย^๑เส^๑ียง^๑อำ^๑มา^๑ตย์^๑ยาว^๑ร^๑อง^๑ดังนั้น^๑ ก็^๑พากัน^๑
เล่า^๑ล^๑ือ^๑พ^๑ก^๑ค^๑่อ^๑ๆ^๑ ไป^๑ ฝ่าย^๑ส^๑อง^๑ตา^๑ยา^๑ย^๑อยู่^๑ณ^๑เ^๑ว^๑เ^๑น^๑จำ^๑ไ^๑ด^๑ ย^๑ิน^๑ค^๑น^๑เขา^๑พ^๑ก^๑กัน^๑
จึง^๑ไ^๑ด^๑ถาม^๑ไ^๑ด^๑ความ^๑ถ^๑ว^๑น^๑ถ^๑แล้ว^๑จึง^๑พ^๑ก^๑ว่า^๑ เว^๑ล^๑า^๑น^๑ชา^๑พ^๑เจ้า^๑ต^๑อง^๑ไท^๑ษ^๑อยู่^๑ณ^๑เ^๑ว^๑เ^๑น^๑
จำ^๑ ถ้า^๑ว่า^๑พ^๑น^๑ไท^๑ษ^๑จาก^๑เ^๑ว^๑เ^๑น^๑จำ^๑ไ^๑ด^๑แล้ว^๑อาจ^๑จะ^๑รับ^๑รักษา^๑จ^๑ก^๑ษ^๑ม^๑ค^๑ของ^๑พระ^๑ราช^๑ธิดา^๑ได้^๑
อำ^๑มา^๑ตย์^๑ผู้^๑หนึ่ง^๑ไ^๑ด^๑พ^๑ง^๑ตา^๑ยา^๑ย^๑พ^๑ก^๑ดังนั้น^๑ จึง^๑รับ^๑ไป^๑เฝ้า^๑กรา^๑บ^๑ท^๑ล^๑ถ^๑อ^๑ย^๑คำ^๑ตา^๑ยา^๑
นั้น^๑ให้^๑พระ^๑ราช^๑า^๑ทร^๑ง^๑ท^๑รา^๑ย^๑ พระ^๑ราช^๑า^๑รับ^๑สั่ง^๑อำ^๑มา^๑ตย์^๑ให้^๑ไป^๑เบ^๑ิก^๑ตัว^๑ตา^๑ยา^๑
ส^๑อง^๑ค^๑น^๑นั้น^๑มา^๑ พระ^๑ราช^๑า^๑ทร^๑ง^๑ไ^๑ด^๑ถาม^๑ถ^๑ง^๑การ^๑รักษา^๑ตา^๑ ส^๑อง^๑ยา^๑ย^๑ท^๑าร^๑รับ^๑ร^๑อง^๑

มันคง จึงทรงให้พาตายายไปยังสำนักพระราชธิดา สองตายายได้
เอาขันยาฝลกขี้หน้าทำหยอกในจักษพระราชธิดา แต่พอยาเล่นไปในจักษ
พิษงูนั้นกลดอยคล้ายหายเห็นเป็นปกติเหมือนหน้าตกต้องไขขบแล้วกลดกลับ
ตกไปฉะนั้น

พระราชธิดาทรงเห็นแล้วทรงพระโสมนัสตรัสถามว่า คุณยาของ
ตายายควิเศษนัก เหตุไฉนตายายจึงฆ่าคนทำครัวของเราเล่า ฯ พระ
เจ้าข้า ข้าพระพุทธเจ้าหาได้ฆ่าพ่อครัวของพระองค์ไม่ ฯ เออ ก็เหตุไร
เทียบทองคำ (หรือสังทองคำ) ของเราจึงตกอยู่ที่เรือนของตายายเล่า ฯ
ข้าแต่ท้าวมหाराช เมื่อครั้งน้ำท่วมเมืองยกใหญ่ อำมาตย์ ๓ กษัตริย์ ๓
สัตว์ คือ เสือ ๑ วานร ๑ งูเห่า ๑ ไต่อาศัยแพข้าพระพุทธเจ้าอยู่ ครั้น
น้ำแห้งสนิทแล้ว งูเห่ารู้จักคุณน้ำแก้วมณเฑียรมาให้ วานรนำนาผลไม้
มาให้ เสือนำนาอาหารมาให้ข้าพระพุทธเจ้า เพราะฉะนั้นเสือได้นำเทียบ
ทอง (หรือสังทอง) มาให้ข้าพระพุทธเจ้าไว้ ข้าพระพุทธเจ้าหาได้เป็น
โจรไม่ อนึ่งเมื่อเกิดเข้าแพงครั้งหลังอำมาตย์ผู้นั้นไปหาข้าพระพุทธเจ้า
อาศัยบริโภคอาหารอยู่กับข้าพระพุทธเจ้าเป็นนิตย์ บัดนี้เขาคิดทำอุปการ
คอบแทนคุณข้าพระพุทธเจ้า และให้นำข้าพระพุทธเจ้ามาขังไว้ณเรือนจำ
จนได้ประกอบโอสถถวายพระราชธิดา ฯ แน่ะตายาย เราเข้าใจว่า
ตายายเป็นโจรจริงตามคำเขาบอกเล่าเราทำโทษแก่ตายายผิดไป ตายาย
จึงให้อภัยแก่เราเสียเถิด ตรัสแล้วจึงรับสั่งให้ตายายอาบน้ำชำระกายด้วย
น้ำหอม แล้วประทานผ้าราคามากให้นุ่งห่ม ถอดอำมาตย์ผู้นั้นทำให้
ขืนทาสของตายาย ประทานบ้านส่วยช้างม้าและรถให้เป็นรางวัล

แล้วทรงตั้งตานั้นไว้ ในตำแหน่งเสนาบดี มีราชทินนามว่าขุณฺณ
เสนาบดี ๆ ก็ได้ ไปพาเอาเต่าทองมาเลี้ยงไว้ ในเรือนของตน

เต่าทองนั้นเมื่อจะให้ โอวาทความสั่งสอนแก่ขุณฺณเสนาบดีก็ขรรษา
จึงกล่าวว่า ท่านควรจะฟังให้ คัลควรจะฟังรักษา แล้วกล่าวพระคาถา
ทั้งหลายนี้ว่า

ทานญจ สคฺคโสปาณิ
ทานิ สมฺปตฺติทายกั
ทานเน เทวตี ลพฺเภ
ทานเน มนุสฺสสมฺปตฺตี
ทานิ มหปฺผลิ โลเก
ปตฺติจฺจา สพฺพปาณินิ
อตุตฺตรสมฺปตฺตี ปตฺเต

ทานิ อปายนิวารณิ
ปตฺติจฺจาธ โหติ ทานิ
ทานเน จกฺกวตฺติญจ
ทานเน มรสมฺปตฺตี
ทานิ มหานิสฺสญจ
โลกิยสมฺปตฺตี ลเภ
อตฺททานเน วิสุขฺฌตฺตี^(๑)

ความว่า ทานการให้เป็นบันไดแห่งสวรรค์ และเป็นเครื่องข้องกัน
ยึดประคองอายุ ทานอันจักให้ ซึ่งสมบัติ และย่อมเป็นที่พึ่งของสัตว์ใน
โลกนี้ ผู้ที่จะได้ ซึ่งความเป็นเทวดาหรือจักรพรรดิราชาศักดิ์ และได้
มนุษย์สมบัติและมารสมบัติทุกกได้ด้วยผลทาน ทานย่อมมีผลใหญ่มี
อันยิ่งใหญ่ในโลก ทานเป็นที่อาศัยของสรรพสัตว์ ให้ได้ โลกิย
สมบัติและให้ ถึงสมบัติยิ่ง ๆ ขึ้นไป สรรพสัตว์ย่อมจะบริสุทฺธิวิเศษก็ด้วย
ทานอันยิ่ง ๆ ตามลำดับชั้น ๆ

(๑) คาถามี ๑๔ คาถา ได้นิถิตไว้แต่ ๓ คาถากิ่ง 17/06/2564

อนึ่งการให้เข้าน้ำเป็นทาน เป็นเหตุทำทนายผู้ให้ ๆ มีอายุยืน
 ให้ปราศจากภยันตราย และให้มีมหาเศษมหาผละมหทานภาพ อนัน
 เป็นผลอันสูงส่งแห่งอนันปานทาน ฯ การให้ยานพาหนะเครื่องอุปการ
 สำเร็จในการไปมีรองเท้าเป็นต้น ทนายผู้ให้จะได้เจริญอยู่ในความสุข
 ทุกอิริยาบถ คือจะนอนจะนั่งจะยืนจะเดินก็เป็นสุข ปราศจากความทุกข์
 ทั้งปวง อนันเป็นผลอันสูงส่งแห่งอุปาทานาทิทาน ฯ การให้อสังการ
 มีผ้าเป็นอาทิ เป็นเหตุให้ทนายผู้ให้ มีรูปงาม พร้อมด้วยลักษณะเป็น
 ทรงแท้งมาซึ่งความเลื่อมใสแก่ผู้ได้เห็น และจะเป็นผู้มีหัตถาภิวัยจะไม่
 ยาวไม่สั้นเกินไป และจะมีผิวกายไม่ดำไม่ขาวเกินไป เทพคาและ
 มนุษย์ย่อมยกย่องสรรเสริญทุกทีวารাত্রี อนันเป็นผลอันสูงส่งแห่ง
 วัตถุทาน

อนึ่ง การให้เสนาสนะมีฟูกหมอนเป็นอาทิ ทนายผู้ให้ย่อมจะได้
 วิมานทิพเป็นผล ทนายชนนั้นจะอยู่ณประเทศใด ก็จะได้เป็นทิพ
 ของชนในประเทศนั้น มหาภยมีราชภยเป็นอาทิ ก็จักไม่มีมาดงแก่
 ทนายผู้นั้นเลย อนันเป็นผลอันสูงส่งแห่งเสนาสนทาน ฯ ทนายผู้ใด
 พงให้ ทานเรือนและที่โรนากแก่ปฏิกาทกผู้ต้องการ ทนายผู้นั้นจะได้
 ทิพวิมานและทิพพาหาร และจะได้ ทิพสุขปราศจากทุกข์ภัยอันตราย
 โจรทั้งหลายนั่นก็จักไม่ฉกฉกทรัพย์สมบัติไปได้ อนันเป็นผลอันสูงส่ง
 วัตถุทาน ฯ การบริจาคเงินทองเป็นต้น ย่อมมีผลและอันสูงส่งใหญ่

ขุณฺณาสชาตก

บุคคลผู้บริจาคทานไว้ จะพึงได้อันสิ่งแห่งบุญในปัจจุบันและอนาคต และย่อมจะได้เสวยสมบัติทั้งมวนด้วยประการฉะนี้

สุวรรณกัจฉปโฬิสฺสํทวเจ้า เมื่อจะสั่งสอนให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไป ได้กล่าวพระคาถาทังหลายนี้ว่า

ปาณาติปาตา เวรมณี	เนว สตุเต หนนฺติ เย
น มาณฺเณติ น มาเรณฺติ	เต น มุพฺพา กาลิ กโรณฺติ
เทวโลเก อูปฺปชฺชเร	เนวานุโภติ มหาทุกฺเข
อิธ มนุสฺสสมฺปตฺตี	มนุสฺสโลเก อูปฺภูจฺจเต
องคฺปจฺจางคสมฺปนฺโน	อาโรหปรินาหฺวา
ชวณพลสมฺปนฺโน	โส จ สุปฺตฺติจฺจิตปาโท
สุปารุโตะ วณฺณวณฺโตะ	นิโรโค นิรูปฺพุทฺโหว
สุวณฺณตา มหาพลฺวา	โลกบิยา อณฺมภิตา
สุรตา อเกชฺชปฺริสา	อนนฺตปฺริวาริตา
อูปฺปาตงฺกา อโสภิยา	บิยา มนาปาวิโยคา
ทีฆายุกา มหฺปฺผลา	ปาณาติปาตา วิรมา
อิติ มหฺปฺผลานิสงฺสา	อิทฺมฺปิ ปจฺมสฺสึลนฺติ ^(๑)

ความว่า นรชนเหล่าใดเว้นจากปาณาติบาต ไม่ฆ่าสัตว์ด้วยตนเอง และไม่ใช้ให้ผู้อื่นฆ่า นรชนเหล่านั้น ย่อมไม่หลงทำกาลกิริยาตาย เมื่อตายแล้วย่อมไปเกิดในเทวโลก ถึงอยู่ในมนุษยโลกนี้ ก็จะได้เสวยมนุษย์สมบัติเป็นผาสูกปราศจากทุกข์ทั้งหลาย อนึ่ง

(๑) สัตว์ห้าเป็นคาถาทังหมด ได้นิภจิตไว้แต่ปาณาติปาต

๕ สวรรณกัจฉปชาตก

นรชนผู้นั้น จะสมบุรณด้วยสิริภาพยพงามผ่องผุดคุดทองคำ ทั้งมี
กำลังวังไวจะอย่างเขียบก็แคล้วคล่องไม่ขัดขวาง และปราศจากโรคภัยทวะ
และเป็นทรักของชนทั่วโลก และจะเป็นผู้องอาจมีบริวารมากไม่ร้าวราน
สมัครสมานยินดีสวามีภักดี ทั้งจะไม่มีมีความโศกและวิโยคจากของทรัก
เจริญใจ ก็จะมีอายุยืนยาวนาน การเว้นจากปาณาติยาต ย่อมมี
ผลมีอานิสงส์ใหญ่อย่างนั้นแล อนันเป็นผลแห่งศีลที่หนึ่ง

ผู้มีวิริจิตเจตนาเว้นจากอกุทินนาทาน คือไม่ถือเอาทรัพย์และพัสด
ของผู้อื่นซึ่งเขามาได้ ให้นั้น ย่อมมีอานิสงส์ใหญ่คือทรัพย์สมบัติจะ
มีงกมมาก ทรัพย์สมบัติที่ยังไม่เกิดก็จะเกิดมีขึ้น ที่เกิดมีแล้วก็จะ
ตั้งมั่นมีได้เสมอถอย รูปเสียงกลิ่นรสโผฏฐัพพารมณฺฑที่เป็นของพึงใจ
ย่อมจะเกิดมีแก่บุคคลผู้นั้น ผู้เว้นจากอกุทินนาทานปรารถนาสิ่งใดในโลก
ความปรารถนาสิ่งนั้นก็จะสำเร็จเร็วพลัน ทรัพย์สมบัติมีอยู่เมื่อมิได้ให้
แก่ผู้ใด ผู้นั้นก็นำเอาไปไม่ได้ โจรก็ไม่อาจลักเอาไป ไฟก็ไม่ไหม้
ทรัพย์สมบัติ ราชภัยและอทกภัยและภัยอื่นจะเกิดแต่อดีตและปาปมิตก็
ไม่เกิดขึ้นได้ บิศาหรือมนุษย์ไม่อาจประทุษฐร้ายขีทาได้ ทรัพย์
สมบัติจะไม่สาธารณศนย์หายด้วยภัยแปดอย่าง และจะดำรงคงอยู่ตาม
ปกติสันกาลทุกเมื่อ ผู้เว้นจากอกุทินนาทาน จะเป็นผู้มีโลกมั่งคั่งและ
ตั้งอยู่ในความสขพรักพร้อมด้วยบริวารชน บุตรภรรยาของตนก็จะว่านอน
สอนง่าย เมื่อจะทำลายชนธิตตาก็จะไม่พนเพื่อนหลงไหล เมื่อตายไป
แล้วก็จะเกิดในสุคติสวรรค์บริบูรณ์ด้วยทิพสมบัติ อนันก็เพราะอกุทินนา

ทานวิริตเพิ่มพูนผลให้ อนันเป็นผลแห่งศีลที่สอง

๕
ขุณฺณาสชาคก

วิรติเจตนาเครื่องงกเว้นจากกามเมสุมิจฉาจาร ย่อมมีผลใหญ่มี
 อานิสงส์ใหญ่กล่าวคือ ผู้เว้นกามเมสุมิจฉาจาร จะปราศจากชาติกและจะเขียน
 ที่รักอาบใจของหม้โลกทั่วไป จะมีโลกบริบูรณ์มากมีญาติมากมีบริวาร
 มาก เทพท่าย่อมจะอภิบาลรักษาอยู่ทุกเมื่อ ผู้เว้นจากกามเมสุมิจฉาจาร
 จะปราศจากความทุกข์โศกอยู่ทวะ จะมีเดชและยศใหญ่ และจะมีเพศ
 ไม่กลับกลายเป็นกะเทยเป็นอาทิ และจะไม่พลัดพรากจากของที่รักไป
 จะเป็นผู้มีสกลกายอันบริบูรณ์ด้วยสุภลักษณะ จะมีน้ำใจมั่นคงปรุโปร่ง
 ชาติชนะทั้งหม้จักษเป็นต้นก็จะ โสภณงามผ่องใส และจะเป็นที่รักใคร่
 เียดอาบใจใจของเทพคาและมนุษย์ทั้งหลาย อันนี้เป็นผลแห่งศีลที่สาม

วิรติเจตนาเครื่องงกเว้นจากมสรวาท ย่อมมีผลและอานิสงส์ใหญ่
 กล่าวคือ ผู้เว้นจากมสรวาทนั้นจะเป็นผู้ฉลาดพูด เสียงที่พูดนั้นก็
 ไพเราะจับใจ และจะมีมุขมณฑลอันไม่พิกลพิการ จักษโสคฆานชีวหา
 กายมนะหกประการ ก็จะไม่แปรผัน วาจาที่พูดนั้นก็อันละเอียด
 มั่นคงมีคนนับถือ จะพูดถ้อยคำใดถ้อยคำนั้นล้วนเป็นประโยชน์คนและ
 ประโยชน์ผู้อื่น และเป็นวาจาเที่ยงธรรมปราศจากโทษ เป็นที่โปรดปราน
 ของเทวดาและมหาชน กลิ่นหอมต้งกลิ่นสุคนธกัษานออกจากปาก จะ
 มีญาติกานขัลลอบุชามาก และมากไปด้วยบุตรภรรยา จะมีทาสกรรมกร
 ก็จะไม่ว่าง่าย ทั้งจะมีโคควายช้างม้าใช้สอยมากเหลืออดอัน อันนี้เป็น
 ผลแห่งศีลที่การบสี่

นรชนหญิงชายทั้งหลาย ผู้งดเว้นจากการดื่มน้ำเมา กล่าวคือ
 สุราและเมรัย ย่อมจะได้ซึ่งผลอานิสงส์ใหญ่ ในขุณฺณและอนาคค

กาล คือจะมีสติและปรีชาญาณไม่พินิจการเลี้ยวจริต จะเป็นผู้มีสติ
สัมปชัญญะไม่พินเพื่อนหลงไหล และจะไม่ขำใช้ไม่เจรจาต่อเสียด หรือ
วาทาเหลวไหลและถ้อยคำหยาบคาย และจะเป็นผู้กอบปรีย์ด้วยกตัญญูและ
กตเวที จะเป็นผู้ไม่ตระหนี่มีปกติบริจาคทาน จะมีสันดานซื่อตรง
หนักแน่นน้อยความโกรธ อันนี้เป็นผลแห่งศีลที่ควรบูชา

สุวรรณกัจฉปพระโพธิสัตว์ สั่งสอนบิดามารดาและให้ตั้งอยู่ใน
ทานและศีลด้วยประการฉะนี้แล้ว จึงดำริว่าเราเป็นเคียรจักษณเมื่ออยู่ใน
พระนครนี้หาได้ความสุขจิตต์ไม่ เราจักไปอยู่เสียดยังราวป่าดีกว่า คิด
แล้วจึงลาบิดามารดา ๆ ให้อนุญาตแล้วก็ไปยังป่า ไต่อยู่ตามสละบาย
ใจในที่แห่งหนึ่ง

ต่อแต่กาลนั้นมา ท่านบุญกเสนาบดีก็ขจรรยาตั้งอยู่ในโอวาท
แห่งพระโพธิสัตว์ ไต่สมาทานนิจศีลบำเพ็ญกุศลมีทานเป็นต้น ให้
สร้างโรงทานบริจาตทรัพย์สินอันละพันกหาปณะ บำเพ็ญมหาทานแก่ยาก
ฉวิพกและสมณพราหมณ์เสมอมา

สกุโกล เทวราชา คราวนั้น ท้าวสักกเทวราชทรงดำริว่า
พระโพธิสัตว์ของเราไปเกิดในกำเนิดเต่า คุณความดียิ่งหาไม่ปรากฏทั่ว
แก่มหาชนไม่ เราจักไปยังมนุษยโลกถามขัญหากะพระเจ้าพาราณสี
ดำริแล้วครั้นถึงเวลาเที่ยงแห่งราตรี จึงเสด็จเข้าไปยังปราสาทพระราชา
พาราณสี เพล่งพระรัศมีให้ โสภณบัณฑิตหนาทศรัสว่า พระมหाराช
ข้าพเจ้าจักถามขัญหากะพระองค์ณขณ พระเจ้าพาราณสีเสด็จตนชน
แล้ว ประณมพิศมเมื่อพระศัสถาม จึงตรัสพระคาถานี้ว่า

โก นาม ตฺวิ นาโค วาปี อุทาหุ ยกุโข สุปณฺโณ
อุทาหุ โลกปาโล จ อุทาหุ สกฺโก ปุรินฺทโทติ

ความว่า ท่านชื่อใดจะเป็นนาคหรือยักษ์หรือเป็นสุบรรณ หรือเป็น
ท้าวโลกบาลหรือท้าวสักกปริณิที่ประการใด ๆ แม้ชนินทมหाराช
ข้าพเจ้าหาใช้นาคหาใช้ยักษ์ใช้สุบรรณและใช้ท้าวโลกบาลไม่ ข้าพเจ้า
คือท้าวปริณิที่สักกเทวราช ๆ พระองค์เสด็จมาเพราะเหตุไรเล่า ๆ
ข้าพเจ้ามาเพื่อจะถามขุณฺณาทะพระองค์ ๆ พระองค์จะถามขุณฺณา ข้อไร
ท้าวสหัสสนัยนเมื่อจะถามขุณฺณา ๕ ข้อ แต่โดยขุณฺณาขอที่ ๑ ขนถาม
ก่อน จึงตรัสพระคาถานว่า

ปถมญฺเจว ปญฺหิปี ชุทฺทกปริวตฺตนิ
มหนฺตเมว อีธ โลกเก กตมิ ปสฺสเสตี ราชา

ความว่า อกรรมชาติมากแล้วกลับน้อยลงมีอยู่ในโลกนี้จะใดแกสิ่งไร
พระองค์จะทรงเห็นความข้อนเป็นไฉน ๆ พระเจ้าพาราณสีทรงแก้ไม่ได้
ท้าวสหัสสนัยนจึงถามขุณฺณาที่ ๒ ที่ ๓ ที่ ๔ ที่ ๕ เป็นลำดับไป พระเจ้า
พาราณสีก็หาทรงแก้ไม่ได้ ท้าวสหัสสนัยนจึงตรัสคาคคินว่า ถ้า
พระองค์ทรงแก้ขุณฺณา ๕ ข้อนไม่ได้ ข้าพเจ้าจะต้อยพระเคียรพระองค์ด้วย
ค้อนเหล็ก ถ้าทรงแก้ได้จะบูชาพระองค์ด้วยสัตตกรณะ พระเจ้า
พาราณสีจึงทูลขอผลที่ว่า ข้าพเจ้าจะขอหารอปุโรหิตสักวันหนึ่ง ต่อ
วันรุ่งเช้าจึงจะแก้ถวาย ท้าวสหัสสนัยนให้อนุญาตแล้วก็เสด็จกลับไป
ครั้นรุ่งชนวันใหม่ พระเจ้าพาราณสีทรงสร้างและเสวยเสร็จแล้ว

เสด็จออกประทับณมหาตลราชาสนะ จึงรับสั่งให้อามาตยและปุโรหิต

17/06/2564

๕ สุวรรณกัจฉปชาดก

มาประชุมพร้อมแล้ว ครั้นแล้วความตามซึ่งท้าวสักกเทวราชถามขัญญา
 & ขอให้ฟังทงกล่าวมาแล้ว จึงดำรัสว่าท่านทั้งหลายจงช่วยกันตรึกตรอง
 แก่ขัญญา ถ้ารู้ความแล้วจงบอกแก่เรา อำมาตย์และปุโรหิตพากัน
 คิดแก่ขัญญาที่หาความรู้ความประการใดไม่ ได้พากันกราบทูลพระราชาว่า
 ข้าพระบาททั้งหลาย ไม่สามารถจะแก่ขัญญา & ช้อถวายได้ พระราชา
 ทรงเค้ว่าพระหฤทัยจึงตรัสถามต่อไปว่า ท่านทั้งหลายไม่รู้แก่ขัญญา
 ได้ ยังจะรู้เห็นและได้ยินได้ฟังว่า ใคร ๆ จะเป็นมนุษย์ก็ตาม หรือ
 เป็นเดิยรจฉานก็ตาม ทมิขัญญาจะเห็นอธิบายจะแก่ไขได้ มีอยู่ที่ไหนบ้าง
 ในที่ประชุมชนนั้น มีอำมาตย์ผู้หนึ่งนั่งถองเต้าทองชนใต้ จึงกราบ
 ทูลว่า พระมหाराช เต้าทองของขัญญาเสนาบดีมีอยู่ที่ตัวหนึ่งกล่าว
 ธรรมไพเราะ เต้าทองนั้นมิขัญญาอาจวิสัชชณาแก่ขัญญาได้ ๆ กุกร
 อำมาตย์ เต้าทองนั้นท่านเห็นด้วยตนเองหรือได้ยินคนอื่นเขาเล่าให้
 ฟัง ๆ ข้าพระบาทได้เห็นด้วยตนเอง ๆ ถ้าเช่นนั้นจงไปเรียก
 ขัญญาเสนาบดีมาหาเรา อำมาตย์ผู้นั้นจึงไปเชิญขัญญาเสนาบดีให้เข้ามา
 เผ้าตามกระแสรบสั่ง พระราชาทรงตรัสถามขัญญาเสนาบดี ได้ความ
 ว่าเต้าทองกล่าวธรรมได้ มีจริงตามอำมาตย์กราบทูลไว้ จึงให้ขัญญา
 เสนาบดีนำเต้าทองนั้นเข้ามาจะทอศพระเนตร ขัญญาเสนาบดีก็กราบทูลว่า
 บคนเต้าทองนั้นลาไปอยู่ป่าเสียแล้ว จึงรบสั่งว่าถ้าเช่นนั้นท่านจงนำ
 สุวรรณสิวกาออกไปรบเต้าทองเข้ามาให้ได้
 อำมาตย์ก็ขัญญาเสนาบดี จึงรีบเร่งพากันไปป่าแสวงหาเต้าทอง
 พบแล้วจึงบอกว่ บคนท้าวโกสีย์เสด็จมายังมนุษย์โลกถามขัญญา

พระราชานํ ทรงแก้ไม่ได้ เรามาหาเพื่อจะพาพ่อไป ถ้าพ่ออาจแก้
 ได้จึงขณคานห้ามทองนํไป เต้าทองนํจึงตอบว่า ข้าแต่บิดา พระ
 อินทรองค์เคี้ยวเท่านั้นจึงยกไว้ แม้ถึงเทวทวาทนจักรวาททั้งสิ้นถาม
 ขุณฺณหา ข้าพเจ้าก็อาจแก้ได้ ขุณฺณเสนาชคํอุมสุวรรณกํจลปํนํนวาง
 ขนคานห้ามทอง แล้วนํมายังราชสกุลถวาทให้พระราชาทอดพระเนตร นํ
 แล้วทรงโสมนัสประหนึ่งว่าโอรสของพระองค์ ทรงรับสั่งให้ชำระกาย
 คํวคณโศทกวาริ แล้วให้นํเห็นพระเพลาทรงลอบหลังแล้วรับสั่งว่า
 พ่ออาจแก้ขุณฺณหาของท้าวอินทราได้หรือ นํ ข้าพระบาทอาจแก้ได้ พระ
 ราชานํจึงประทานนํนาอาหารให้เต้าทองบริโภค พระโพธิสัตว์บริโภคแล้ว
 เมื่อนํจะทำปฏิสันฐารกะพระราชานํ จึงกล่าวนิพนธคาถาเหล่านี้ว่า

กจฺจิ นุ ราช กุสลํ	กจฺจิ ราช อนามยํ
กจฺจิ เต ราช กณฺณวโย	อโรคา จ เต มเหสี
กจฺจิ อมชฺชโป ราช	กจฺจิ เต สุรมบํบิยํ
กจฺจิ สจฺเจ ราชธมฺเม	ทานे ते रमति मनो
กจฺจि อโรคํ โยคนุเต	กจฺจि वहति पाहन्
กจฺจि เต พุยาธิโย นตฺถิ	सरिसुसुपताभिया
กจฺจि อนุโต จ वो ผิตา	मखमे ज पहातरा
โกณฺฐาการณจ โภสณจ	กจฺจิ เต ปฏิสนธิคํ

ความว่า ข้าแต่พระมหाराช กิ่งข้าพระบาทขอถาม พระองค์ยัง
 ทรงพระสำราญไว้ ไรคาพาธิและหรือ ราชกัญญานารีและพระมเหษ

ของพระองค์ ก็ยังทรงผาสุกนิโรคโรคาพาธและหรือ อนึ่งพระองค์
 มิได้ทรงยินดีชอยเสวยน้ำจืดชืด และมีพระหฤทัยมั่นในสัจและราช
 ธรรมหรือประการใด อนึ่งผู้คนพลพาหนะของพระองค์ ยังทรงใช้
 สอยแควล่วคล่องว่องไวไม่มีโรค และไม่มีพยาธิ มาเบียดพิศวีระให้เร่าร้อน
 หรืออย่างไร รัฐประเทศของพระองค์ยังปกแผ่กว้างขวางแน่นหนา
 ทิวถึงตลอดชั้นในและท่ามกลางแลหรือประการใด ทั้งยังฉางและท้อง
 พระคลัง ยังเต็มไปด้วยข้าวปลาอาหารและหิริญสุวรรณรัตนแลหรือ
 พระเจ้าข้า

อำมาตย์และราชกัญญาทั้งมวล ได้ฟังแต่าทองทูลปฏิสนธิฐาร
 กถา พากันชื่นชมไสมนัสสรรเสริญว่า แต่าทองนฉลาดพูดด้วย
 ถ้อยคำไพเราะจับใจเป็นนักปราชญ์ได้คิดที่เคี้ยว พระเจ้ากรุงพาราณสี
 เมื่อจะกล่าวคำปฏิสนธิฐารทอขพระโพธิสัตว์ จึงตรัสพระคาถาเหล่านี้ว่า

กุสลญฺเจว เม ปุตุต	อโถ ปุตุต อนามยิ
สพฺพวา มยฺหิ ราชกณฺญาโย	อโรคา มยฺหิ มเหสี
อมชฺชโป จาหิ ปุตุต	อโถ เม สุรมปฺปิยิ
อโถ สจฺเจ ทสฺสมฺเม	ทาเน เม รมติ มโน
อโรคิ อโยคมฺเม เจว	อโถ วหติ ทาหนิ
อโถ เม พฺยาธิโย นตฺถิ	สริรสฺสุปตาปฺปียา
อโถ อนฺโต จ เม ณีตา	มชฺเช จ พหฺลา มม
โกณฺฐาการณฺจ โภสณฺจ	สพฺพิ เม ปฏฺฐินุชิติ

ความว่า คุณกรบุตร เรายังสำราญไว้ โรคอาพาธ และทั้งราชกัญญา
 นารและพระมเหสีของเรา เขาก็ผาสูกนิโรคโรคาพาธ หนึ่งเราก็มิได้
 ปรารธนาเสพสุราเมรัย และมีใจมั่นคงดำรงอยู่ในสัจจะและทศธรรม
 หนึ่งผู้คนพลพาหนะของเรา ยังใช้ไค้แคล้วคล่องว่องไวไม่มีโรคเขี้ยว
 กายให้เราร้อน ทั้งพระนครภายในและท่ามกลาง ก็แผ่กว้างแน่น
 หนาตลอดทั่วไป ยุ่งฉางและท้องพระคลัง ก็ยังเต็มไปด้วยข้าวปลา
 อาหาร และทิวสนุวรรณรัตนเอนกนขมิถวัน

พระเจ้ากรุงพาราณสีทรงตรัสดังนี้แล้ว จึงขอเต้าทองกะบุง
 เสนายกตั้งไว้ ในที่เข็นบุตรบุญธรรม ทรงประทานช่างร้อยหนึ่ง ม้า
 ร้อยหนึ่ง ไคร้อยหนึ่ง ทาสร้อยหนึ่ง ทาสีร้อยหนึ่ง เงินและ
 ทองสิ่งละร้อย ให้แก่บุญกเสนาบดี แลกเปลี่ยนเอาเต้าทองนั้นไว้
 แล้วยกเต้าทองวางไว้ณสุวรรณภาชนะ เมื่อจะทรงถามสักกขุณฺหา
 จึงตรัสพระคาถานี้ว่า

ปถมญฺเจว ปญฺหิปี ชุทฺทกปริวตฺตนิ
 มหนฺตเมว อิช โลกเ กตมฺ ปสฺสสิ ตาต

ความว่า ขุณฺหาขอทหนึ่งถามว่า สภาพทมากแล้วกลบขอยลงมี
 อยู่ในโลกนี้ จะไค้แกสิ่งอะไร พ่อเห็นอย่างไรจงวิสัชชนาไปณขัตนี้

พระโพธิสัตว์สะกขอสักกขุณฺหา ก็มีขุณฺญาเห็นแจ้งคฺแสงพระ
 จันทรในอัมพรณะนั้น เมื่อจะวิสัชชนาขุณฺหาถวายพระราชา จึงประกาศ
 แก่เทพคาและมนุษย์ทั้งหลายว่า ขอเทพคามิภุมเทวคาเป็นอาทิและ

17/06/2551

มหาชนมีอำนาจเป็นต้น ึ่งคอยฟังขัญหาพยากรณ์ของข้าพเจ้าว่าจะ
ควรและไม่ควรอย่างไร ประกาศตั้งนแล้วเมื่อจะพยากรณ์แก่ขัญหา
จึงกล่าวพระคาถานว่า

โย ขตติยกุเล ชาโต อุปโลกปริปฺณฺโณ
ปรีวาเรหิ สหิโต โส มหนฺโต นามเจว
โย เอว มหากุเลสฺ น ทานาทีปฺณฺณานิ จ
น สีลภาวนานิ จ ปุเรนฺโต โส อิตฺโต จูโต
อปายทุกฺเข ชาโต มนุสฺสทุกฺเข ขุทฺทโก นาม

ความว่า บุคคลผู้ ไ้เกิดแล้วในขัตติยตระกูล ขริบรณด้วยอุปโลก
สมบัตติและบริวารสมบัตติ บุคคลผู้ นั้นชื่อว่า เป็นใหญ่เทียวแล บุคคล
ผู้ ไ้เกิดในมหาตระกูลอย่างนั้นแล้ว หาทำขัญมีทานเป็นต้น และหา
ทำศีลและภาวนาให้บริบูรณ์ไม่ บุคคลผู้ นั้นครันจติจาก โลกอื่นนั้นแล้ว
จะไปเกิดในอขายทุกขและมนุษย์ทุกข อันนั้นแหละชื่อว่า น้อยลง ข้าแต่
พระมหाराช ปฐมขัญหาว่ากรรมชาติใหญ่แล้วกลับน้อยลง มีปริยาย
กึ่งทูลถวายมาณะน

มหาชนมีอำนาจและปโรหิตเป็นต้นมีพระราชาเป็นประมุข ใต้
สะทียปฐมขัญหาพยากรณ์ตั้งนั้น ึ่งยังเสียงสาธการให้เขียนไปนยตั้งพัน
สรรพเทวกามีท้าวอินทราเป็นอาทิ ก็ไปรยนานาบูชาสักการให้ช้อง

สาธการ จอมมหิบาลพาราณสีทรง โถมนการแล้ว เมื่อจะตรัสถาณ

ขัตติยขัญหา ึ่งตรัสคาถาตามลำดับต่อไปนี้ว่า

ทุติยํ ปน ปญฺหณฺจ

มหนฺตํ ปรีวตฺตณํ

ขุทฺทกเขว โลกเก จ

กตมํ ลพฺภติ ตาต

ความว่า ตูกรพ่อเต้าทอง ขุณฺณาคำรบ ๒ ว่าธรรมชาตินั้นอภัย
มากนั้นเป็นอย่างไร จะได้แก่สิ่งอะไร

พระโพธิสัตว์เมื่อจะวิสันนาขุณฺณาถวายพระราชานั่งกรายทูลว่า
ข้าแต่พระมหाराช พระองค์จงฟังถ้อยคำข้าพระพุทธเจ้า กรายทูลแล้วจึง
กล่าวพระคาถาว่า

โย ปุพฺเพ อกตบฺญฺโณ

อนาตีโก อนาโถ จ

นิจฺกุลเ หีนเ ชาโต

โสจาปี ขุทฺทโก นาม

โส จ อตฺตกมฺเม วิวิจฺจ

บุพฺเพ เม อกุสลํ กตํ

ปฺญฺณํ มยา น กตพฺพํ

อิทานาหิ ทุคฺคตฺโซ

อิตฺชานิตฺวาน โส จ

กุสลาณีปี กโรติ

ปญฺจาณฺจสีลํ สมาทฺยิ

ถาวนํ วิภาเวติ โส

โส จุโต โลกา จ สกฺเค

ทิพฺพวิมานเ อุปฺปชฺชติ

เทวกณฺณานิ ปรีวตฺโต

ตโต โส อิธูปฺปนฺโน

มहतฺตเน ขตฺยาทีเก

อคฺคกุลเ อุปฺปชฺช

อิทํ มหนฺตํ ปรีวตฺตณํ

ขุทฺทกเขว โลกเก

ความว่า บุคคลผู้ใดมิได้ทำบุญไว้ในกาลก่อน ได้มาเกิดใน
ตระกูลต่ำเลวทราม ไร้ญาติอันหาทางพึ่งขมิได้ บุคคลผู้นั้นชอว่าน้อย ๆ

ขุทฺทกบุคคลนั้นครั้นพิจารณาถึงกรรมของตนจึงเห็นว่า เราทำอกศลไว้และ
มิได้ทำบุญไว้ในกาลปางก่อน ยัดนี้เราจึงเกิดในกำเนิดทุกคตเข็ญใจ ๆ

บุคคลผู้ขึ้นครันรู สกตคนกงนแล้ว จึงฆ่าเพี้ยกศลสมาทานคิลหาคิลแปด
และเจริญภาวนา ฯ บุคคลผู้ขึ้นครันรูจาก โลกนแล้ว ย่อมจะไป
เกิดในทิพวิมานณเมืองสวรรค์มีนางเทวกัญญาเป็นขวิวาร ครันรูที่
จากสวรรค์แล้วได้มาเกิดในมนุษย์โลกนอีก ฯ บุคคลผู้ขึ้นนั้จะมาเกิด
ในตระกูลผู้ มีทรัพย์มาก หรือในตระกูลสูงมีตระกูลกษัตริย์เป็นอาทิ อันนี้
เรียกว่าธรรมชาติน้อยแล้วกลับมาก ด้วยประการฉะนี้

มหาชนมีพระราชาเป็นต้น ได้สละยศขัตติยขัญหาพยากรณ์แล้ว จึง
พากันปรยมือให้เสียงสาธุการ เทพตามีท้าวมีชวานเป็นอาทิ ก็ไปรย
นানাทีพรตณขยมาให้สาธุการ จอมมเหษีบาลพาราณสี เมื่อจะตรัสถาม
ขัตติยขัญหา จึงตรัสพระคาถาเป็นลำคัยไปดังนี้ว่า

ขัตติยิ ตาต ปณหมบิ มหนตติ มหนตตริ

ตาต ตวิ กินนาม ปสฺสสิ ชานิ อกฺขหาหิ ชานโต

ความว่า กูกรพ่อเต้าทอง ขัญหาคำรบ ๓ ความว่า ธรรมชาติ
มากแล้วกลับมากยิ่งขึ้นไป พ่อจะเห็นว่าไ้แก่สิ่งไร เมื่อพ่อรู้จงบอกไป
ตามความรู้

พระ โพธิสัตว์เมื่อจะวิสันนาขัตติยขัญหาถวายพระราชาณกาลครั้งนั้น
จึงกล่าวคาถาประพนธดังนี้ว่า

โย จ อคฺคกฺกุเล ชาโต

โส ทานาทีปฺปญฺยานิ จ

ปณจ อณฺจ สีสานิปี

สมาทยนฺโต รกฺขณฺโต

ถาวนํ วิภาเวนฺโต จ

อิโต จูโต สคฺเค ชาโต ,

ทิพฺพสมฺปตฺติปริปฺปญฺโณ

เทวกณฺฎาหิ ปรีวฺสุโต)

ขุณฺณาสชาตก

ตโต จุโต อธิ โลเก	ขตฺตियพฺรหฺมณฺณกุเล
คหปตฺติมหาสาเร	อคฺคกุเล ชายตี โส
อโย ปน มหนฺโต จ	อตฺติมหนฺตตโร จ

ความว่า บุคคลผู้ใดเกิดในตระกูลสูง บุคคลผู้นั้นได้บำเพ็ญบุญ
มีทานเป็นต้น และได้สมาทานรักษาศีลห้าศีลแปดและเจริญภาวนา ครั้น
จุติจากโลกนี้แล้วย่อมจะไปเกิดในสวรรค์ และจะบริบูรณ์ด้วยทิพสมบัติ
มีเทวกัญญาเป็นบริวาร ครั้นจุติจากเทวสถานแล้วจะมาเกิดในโลกนี้
ผู้นั้นก็จะมาเกิดในตระกูลสูง คือขัตติยมหาสารพราหมณมหาสาร
คหปตฺติมหาสาร อนันและเรียกชื่อว่าธรรมชาติมากแล้วและมากยิ่งขึ้น
ด้วยประการฉะนี้

อำมาตย์และมหาชนมีพระราชเป็นต้น ได้ระคายขัตติยขุณฺหา
พยากรณ์แล้ว พากันปรบมือให้สาธุการ เทพคามีท้าวมีชวานเป็นอาทิ
ก็ให้เสียงสาธุการกึกก้องไกลาหล พระเจ้าปถพีคตเมื่อจะตรัสถามจตุตถ
ขุณฺหา จึงตรัสคาถานี้ว่า

จตุตถํ ปณฺหํ ปุจฺฉามิ	ทหรํ ปรีวตฺตนํ
มหลลํ กิ เจว โลเก	กิ ปสฺสตี วิสขฺเขหิ

ความว่า เราขอถามขุณฺหาคำรบ & มีความว่า ในโลกนี้คนแก่
แปรกลีบเป็นเด็ก มีอาการเป็นไหน พ่อเห็นอย่างไร จงวิสันาไป

ณกาลยคน

พระโพธิสัตว์เมื่อจะวิสันาจตตถยัญหาถวายพระราช ในกาล

ครั้งนั้น จึงกล่าวคาถาประพันธ์ดังนี้ว่า

โย จายุนา มหุลลโก	มหลตติ น ชานาติ
โส พหุปาบั กโรนุโต	ทหรกุมาระหิ จ
สมาคมมบี คจฺจติ	ปาปกมฺมานิ กโรติ
ปาณาตีปาตี กโรติ	อทินฺนาทานํ คณฺหติ
มิจฺฉาจารญจ จรติ	มุสาวาทญจ ภณฺติ
บีสุณาวาจิ ฆรฺสํ	สมุပ္เปลาวาจิ วทติ
โส อโตะ โลกา จวิตฺวา	จตุสฺส อปาเยสฺส จ
มหาทุกฺขานุกฺขยติ	ทีฆมฺมทฺธานํ น สฺจํ
ตโต จุโต โส โลกสฺมี	กปฺปนยาจกกุเล
ทุกฺคตกุเล จ ชาโต	โส จ มหุลลโก เจว
ทหโร นาม กุมาโรติ ฯ	

ความว่า บุคคลผู้ใดแก้ด้วยอายุหาญจักความที่ตนแก้แล้วไม่

บุคคลผู้นั้นยังทำปาปกรรมมากอยู่ และชอบสมาคมกับคนหนุ่มเต็ก ๆ

ย่อมทำปาปกรรมทั้งหลาย คือปาณาตีปาต อทินนาทาน กามมิจฉา

จาร และกล่าวมุสาวาท บีสุณาวาท ฆรฺสวาท สัมผัสเปลาวาท บุคคล

ผู้นั้นครั้นจุติจากโลกนี้แล้ว ย่อมไปเกิดในอบายภูมิสี่นรกเป็นต้น และ

ย่อมเสวยผลมหาทุกข์หาความสุขมิได้ สิ้นกาลช้านาน บุคคลผู้นั้น

ครั้นจุติจากอบายแล้ว จะมาเกิดในโลกนี้ ก็จักเกิดในตระกูลคนกำพร้า

ขุณฺณชาคก

และยากทุกคตเชื้อใจ บุคคลผู้นั้นชื่อว่าแก่แล้วกลับเป็นเด็ก โดย
ปรียายอย่างนี้แล

มหาชนมีพระราชาเป็นประธาน เทพคามีท้าวอินทราเป็นต้น พา
กันปรบมือให้สาธุการโกลาหล พระเจ้าพาราณสี เมื่อจะถามขุณฺณขุณฺหา
จึงตรัสพระคาถานี้ว่า

ปญฺจมปญฺหิ ปุจฺฉามิ มหุลลํ ปรีวตฺตํ
ทหฺรทาร์กํ เจว ก็ ปสฺสสฺสี วิสขุเชหิ

ความว่า เราขอถามขุณฺหาคำรบ & มีความว่า คนที่เข้เป็นเด็กทาร์ก
แล้วกลับเป็นคนแก่ ด้วยอาการเป็นไฉน ท่านเห็นอย่างไร จง
วิสิขนาไปณกาลขุณฺ

พระโพธิสัตว์เมื่อจะวิสิขนาขุณฺขุณฺหาถวายพระราชาจึงกราบทูล
ด้วยพระคาถานี้ว่า

โย จ ปุคฺคโล ทหโร อายุนา สตฺตวสฺสโก
ปญฺฉวา เมธาวี เจว ปญฺหิโต จ พหุสฺสฺสฺโต
สพฺพสิปฺเป โกวิโท จ การณการณชาโน
สทฺธาสติปญฺฉาสมปฺนโน อตฺตปรตฺถิ ชานนฺโต
ทานานิ จ ททฺนฺโต โส สีลานิ จ รกฺขนฺโตว
เมตฺตาภาวนํ ภาเวนฺโต ปาปมิตฺตํ ปทานาย
กฺลฺยาณมิตฺตํ เสวนฺโต ปาณฆาฏา ปตีวีรโต
ปรธน์ อคณฺหนฺโต ปรทาร์ น พุสฺสฺสฺติ

มุสาวาทิ น ภณติ	มชฺชปานิ น ปิวัตติ
โส จ อายุนา ททโร	ปณฺณามหุลลโก เจว
อิมมหา โลกา จวิตฺวา	สกุเค โส อุปฺปชฺชติ
ทิพฺพสมฺปตฺตี กุญฺยติ	ตโต จุโต อิมสฺมี จ
มนุสฺสโลเก อุปฺชช	รตฺนิตฺถิยา กุจฺฉิมฺหิ
ปฏฺฐสนฺธิ คณฺหาเปติ	อคฺคกฺคฺลมฺหิ ชาโตว
อิมสฺมี ปุณฺณานิ กตฺวา	สํสारे จ สํสรนฺตา
ปจฺฉา นิพฺพานมุตฺตมฺนฺติ ๑	

ความว่า บุคคลผู้ใดเป็นเด็กชายเจ็ดปี เป็นผู้ มีปัญญาเป็น
 นักปราชญ์เป็นพหูสูตร และฉลาดรอบรู้ในศิลปะทั้งปวง รู้จักเหตุที่ควร
 และไม่ควรมีศรัทธาสติและปัญญา รู้จักประโยชน์ตนและคนอื่น บริจาค
 ทานรักษาศีลเจริญภาวนา ละเสียดซึ่งชนปายมิตร คบหาแต่กัลยาณมิตร
 และไม่ฆ่าสัตว์ไม่ลักทรัพย์ไม่ทำปรทการกรรมไม่พุกปดไม่ดื่มน้ำเมา
 บุคคลผู้นั้นเป็นเด็กโดยอายุ เป็นผู้แก้ด้วยปัญญาโดยแท้ ก็และผู้นั้น
 ครั้นจุติไปจากโลกนี้แล้ว ย่อมจะไปเกิดในสวรรค์เสวยทิพสมบัติอัน
 โอฬาร ครั้นจุติจากสวรรค์แล้ว เมื่อจะมาเกิดในมนุษย์โลกนี้ ก็จะเกิด
 ในตระกูลสูงศักดิ์อุปฐสนธิในครรภ์แห่งหญิงแก้ว แล้วบำเพ็ญบุญมีทาน
 เป็นต้น เมื่อยังท่องเที่ยวในสังสารวัฏ ก็ได้เสวยสุขสมบัติแสนสำราญ
 ภายหลังจะถึงซึ่งพระนิพพานเป็นที่สุคชาติ

พระโพธิสัตว์วิเศษนายัญญา & ข้อเสร็จแล้วก็หมอบอยู่ตรงพระพักตร์
 พระราชา ท้าวเทวราชและเทพบุตรเทพธิดาสถิตอยู่บนอากาศ ให้
 สาธุการเชยชมและบูชาสักการด้วยรัตน และดอกไม้เงินทองต่าง ๆ
 พระราชาและข้าราชการฝ่ายหน้าฝ่ายในตลอดทั่วไประทั่งชาวพระนครพากัน
 ประณมกรกราบไหว้ ให้สาธุการนัยตั้งแสน พระโพธิสัตว์เมื่อจะถวาย
 โอวาทแก่พระราชาให้ ยิ่งขึ้นไปได้กล่าวพระคาถานี้ว่า

อลโส คีหิ กามโภคี	อสณฺณโต ปพฺพชิตโต
อนิสฺมการี ราชา	ปณฺฑิตโต โภชวสีโก
อิม จตฺตารโ ปุคฺคฺลา	น หิ สาธุ โลกสฺมี จ
โย จ ราชา อธฺมมิกโก	อมจฺจา จ อธฺมมิกา
อล นครวาสีโน	ตถา ภูมฺมากาสเทวา
อล สมณพฺราหฺมณ	สพฺเพ อธฺมมิกา โหนฺติ
มธฺรพลา อปฺปฺรสา	ทฺวณฺณจิกา ทฺวิกฺขจ จ
พหู โจรกมฺมา กโรนฺติ	ปาปกา ลามกา ชนา
อบี โย ราชา ธฺมมิกโก	สีลวา สทฺธาสมฺปนฺโน
ทสฺราชธฺมฺเม สจฺเจ	อโกเปตฺวา โลกเหตุ
ตถา อมจฺจาทโย จ	พฺราหฺมณคหฺปตฺติกา
นครวาสีโน บิจ	พหู ชนา ธฺมมิกา ว
อล เทวตาภูมฺมณฺฑฺธา	อากาสรฺกฺขวิมานณฺฑฺธา
ยาว จาคุมหาราชิกา	ตถา ธฺมมิกา เต โหนฺติ

จนทสุรียนกุขตุตา
วิถียญจ วิชหิตวา
สสุธานี จ สมปชชนฺติ
ผลานํ รโสะ ปากโณ
จตุปาทา เมตฺตจิตฺตา
อณฺณมณฺณํ สุมานสา

น อตฺตโน ราสียญจ
เทโว จ สมฺมาวสฺสตี
สาถีนํ คนฺธวสานีบี
มนุสฺสา สุพฺจจา พหู
ทวิปาทาบี ตถาบีจ
มนุสฺสภาสาย วุตฺตา

ความว่า ผู้ครองเรือนบริ โภคกามเป็นผู้เกียจคร้าน บรรพชิต
ผู้ไม่สำรวมอินทรีย์ พระราชาไม่ทรงพิจารณาและทำไป ยัถฐิตย
ผู้ลอันาจแห่งความโกรธ บุคคลที่จำพวกเหล่านี้เป็นผู้ไม่ดีไม่งามใน
โลกที่เกี่ยว อนึ่ง พระราชาองค์ใดไม่เป็นธรรมอำมาตย์ก็ไม่เป็นธรรม
ครั้นพระราชาและอำมาตย์ไม่เป็นธรรมแล้ว ประชาชนตลอดถึงภูมเทวดา
อากาศเทวดา และสมณพราหมณ์ทั้งปวง ก็พลอยไม่เป็นธรรมไป
ตามกัน ฉะนั้นผลไม้ ที่มีรสหวานก็จะกลายเป็นฝืน ฝืนก็จะไม่ตกต้อง
ตามฤดูกาล เข้าปลาอาหารก็จะหา กินยาก คนขายปลาหมกก็จะทำ
โจรกรรมมากมาย

อนึ่ง แม้พระราชาองค์ใดผู้ทรงธรรม กอปรด้วยศรัทธาและศีล
ไม่ทำทศราชธรรมและสังฆธรรมให้กำเริบ (คือไม่ละทศธรรมและสังฆะเสีย)
เพราะเหตุแห่งความโลภ พราหมณ์และคฤหบดีมีอำมาตย์เป็นต้น ตลอด
จนถึงประชาชนเป็นอันมาก ก็จะพลอยเป็นธรรมไปด้วยกันทั้งหมด ที่
นั้นเทพดาที่อยู่ณอากาศและรุกขวิมาน ครายเท่าถึงจากุมภ

ขุณฺณาสชาคก

ราชิกเทวดาก็จะพากันเป็นธรรมไปเหมือนกัน พระจันทร์พระอาทิตย์และ
 ดาวนักษัตร ก็รักษารายและวิถีของตนไว้มิให้ละให้ห่างไกล ฝน
 พายุจะตกต้องตามฤดูกาล เขากลับขุณฺณอาหารก็จะบริบูรณ์พูนผล
 คันธรสแห่งเขาสาลก็จะมิกลิ่นหอมไอชา ผลาผลก็จะปรากฏรสเอมไอช
 อื่นงไลศ มนุษย์ทั้งหลายก็จะว่าง่ายสอง่าย สัตว์จตุบาททวิบาท
 ทั้งหลายก็จะมีเมตตาคาจิตต์ไสมนัสต่อกันและกัน ประหนึ่งว่าจะพูดภาษา
 มนุษย์ได้

เมื่อจบเทศน์กาลครั้งนั้น มหาชนมีพระราชเป็นปะมุขกัชนชม

ไสมนัส พากันสมาทานเข็ญจศีลและเจริญเมตตาทภาวนา บำเพ็ญ
 การกุศลมีทานเป็นต้น และตั้งเต้าทองไว้ ในที่เป็นอาจารย์ของตน ๆ
 มหาชนผู้ตั้งอยู่ใน โอวาทแห่งพระโพธิสัตว์ ได้ทำกุศลวัตรมีทานเป็นต้น
 เมื่อสิ้นอายุของตนแล้วได้ ไปเกิดในสุคติสวรรค์ พระราชาและราช
 กัญญาทั้งหลาย ได้บำเพ็ญบุญมีทานเป็นต้น เมื่อสิ้นชนมายุแล้วได้ ไป
 เกิดในเทวโลก เต้าทองนั้นรักษาศีลเป็นนิจ เมื่อจุติจิตต์แล้วได้ ไป
 เกิดในเทวโลกสวรรค์

สตฺถา อิมิ ชมฺมเทสนํ อหริตฺวา สฺมเด็จพระบรมศาสดา

ทรงนำธรรมเทศน์มาแล้วจึงตรัสว่า สองคนผิวเมียนนั้นมีได้ตั้งอยู่
 ในโอวาทของนักปราชญ์ จึงถึงความวินาศอย่างใหญ่ ภายหลังได้ตั้ง
 อยู่ในยัณท์โตวาท จึงถึงซึ่งความบริบูรณ์ด้วยสมบัติ แล้วพระองค์ตรัส
 ประกาศอริยสัจจกถา ครั้นจบอริยสัจเทศน์กาล มหาชนเป็นอันมากก็ได้

บรรลุดึงนรรคและผลมีโสดาเป็นต้น สมเด็จพระทศพลจึงประชุมชาดก
ว่า สองคนผัวเมียในกาลครั้งนั้นกลับชาติมาคือเสฏฐิตระกูลสองคน
อำมาตย์ผู้สอนยากในกาลครั้งนั้นกลับชาติมาคือกฤตบุตรสอนยาก ท้าว
สักกเทวราชในกาลครั้งนั้นกลับชาติมาคือพระอนรุธิ์ พระเจ้ากรุงพาราณสี
ในกาลครั้งนั้นกลับชาติมาคือพระสาริบุตร พระราชบุตรมเหสีในกาลครั้ง
นั้นกลับชาติมาคือนางเขมาภิกษุณี พยัคฆ์เลื้อลีในกาลครั้งนั้นกลับชาติ
มาคือพระอานนทเถระ งูเห่าในกาลครั้งนั้นกลับชาติมาคือพระอุบาลีเถระ
วานรในกาลครั้งนั้นกลับชาติมาคือพระโมคคัลลานะเถระ บริษัทนอกจาก
นั้นกลับชาติมาคือพุทธบริษัท เต่าทองในกาลครั้งนั้นกลับชาติมาคือพระ
ตถาคตสัมมาสัมพุทธเทียวแล

จบสุวรรณกัจฉปชาดก